

Rapport

Den norske befolkningens holdninger til eldre og pensjonister

Pensjonistforbundet

Laget av Ipsos for
Pensjonistforbundet

Juni 2019

Contents

Prosjektinformasjon	2
Innsamlingsmetode og utvalg	2
Om utvalget	3
Innledning og oppsummering	4
Befolkningens holdning til alderdom	5
1 av 3 ser frem til pensjonisttilværelsen	5
Når er man «eldre»?	7
Over halvparten fornøyd med egen alder	10
Holdning til alderspensjonister	12
Samfunnets syn på alderspensjonister – i følge befolkningen	12
Befolkningens syn på alderspensjonister	13
Holdninger til alderspensjonister - utsagnsbatteri	15
Begrepspar.....	28
Vedlegg	36
Vedlegg 1: Om tabellverket	37
Vedlegg 2: Spørreskjema	40

Prosjektinformasjon

Prosjektansvarlig i Ipsos er Mads Motrøen. Kontaktperson i Pensjonistforbundet er Bjørg Karin Buttedahl.

Innsamlingsmetode og utvalg

Undersøkelsen er gjennomført på web i perioden 27.-31. mai. Det er gjennomført totalt 1500 intervjuer blant befolkningen mellom 18 og 72 år. Spørreskjemaet i sin helhet finnes i vedlegget.

Beskrivelse av nettoutvalgets sammensetning finnes i tabellverket.

I tillegg til totalnivået, vil vi kommentere forskjeller mellom undergrupper der dette er naturlig og der forskjellene er statistisk signifikante. Hovedresultatene er brutt ned på følgende variabler:

- Kjønn
- Alder
- Bosted
- Utdanning
- Spørsmål om respondenten anser alderspensjonister som en ressurs eller byrde
- Spørsmål om respondenten tror samfunnet anser alderspensjonister som en ressurs eller byrde

I de fleste spørsmålene så kan respondenten svare på en skala fra 1 til 5, enten formulert med tall eller setninger. I rapporten så slås ofte de to øverste og nederste kategoriene sammen og kommenteres felles. Derfor vil tilfeller hvor 10 prosent har svar *litt enig* og 10 prosent har svart *svært enig* bli omtalt som at *20 prosent er enig*.

Om utvalget

Vi har spurt respondentene om deres nåværende arbeidssituasjon eller om de er pensjonister. Her svarer 74.6 prosent at de er yrkesaktive, noe som er relativt nære den sanne sysselsettingsgraden (69 prosent) i Norge for personer mellom 15-72¹. Videre svarere 10.8 prosent at de er uførepensjonister, noe som er tilnærmet lik andelen som NAV oppgir per første kvartal 2019².

Andelen alderspensjonister i befolkningen mellom 18-72 er vanskeligere å estimere, og krever en lengre utregning.

Per mars 2019 fantes det 941.645 alderspensjonister i Norge, noe som er en langt høyere andel (ca. 22 prosent) enn i undersøkelsens utvalg (11.4 prosent). Grunnen til denne skjevheten er at vi har definert målgruppen til å omfatte 18-72-åringene, og dermed utelukket en stor andel pensjonister. I følge offentlig statistikk, så anser vi likevel 11 prosent å være tilnærmet likt den faktiske andelen av pensjonister mellom 18-72:

Per NAVs statistikker, så er 688.255 av alderspensjonistene 70 år eller eldre (mars 2019), altså 73 prosent³. Det er dermed 27 prosent som er under 70 år, altså rundt 253.390 alderspensjonister. I NAVs statistikker, så oppgis antallet alderspensjonister i femårsintervaller og disse viser at antallet pensjonister mellom 70-74 er 270.709, eller ca. 30 prosent av alle alderspensjonistene.

Det er rimelig å anta at litt over halvparten (60 prosent) av disse er 70-, 71-, og 72-åringene, noe som gjør at antallet alderspensjonister mellom 18-72 er 253.390 (antall alderspensjonister under 70) pluss 162.435 (estimert antall alderspensjonister mellom 70-72 år), totalt 415.815 eller 44 prosent av alle pensjonister.

Siden alderspensjonister utgjør 22 prosent av befolkningen over 18 år, og vi har estimert at litt under halvparten av disse (44 prosent) er 72 år eller yngre, så er den sanne andelen pensjonister i alderen 18-72 ca. 9.7 prosent. Andelen alderspensjonister i vårt utvalg er derfor 1.7 prosentpoeng unna den estimerte andelen i befolkningen. Vi anser derfor undersøkelsens nettoutvalg å være tilstrekkelig representativt.

¹ <https://www.ssb.no/aku>, besøkt 03.06.19

² <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+uforetrygd+-+statistikk/Nyheter/Flere+uf%C3%B8retrygdede+i+l%C3%B8pet+av+1.+kvartal+2019>, besøkt 03.06.19

³ <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/Pensjon+-+statistikk/Alderspensjon>, besøkt 04.06.19

Innledning og oppsummering

Denne undersøkelsen har kartlagt 1500 respondenters holdninger til alderspensjonister i Norge. Undersøkelsen avdekker noen fordommer befolkningen har mot eldre, men også en rekke svar som indikerer at befolkningen anser alderspensjonister som en ressurs og bidragsyttere til samfunnet.

I tillegg til å undersøke holdninger til alderspensjonister, så har vi også spurt om hva respondentene selv tenker om alderdom gjennom en rekke forskjellige spørsmål. Vi ser for eksempel at 1 av 3 ser frem til pensjonisttilværelsen, og at gjennomsnittet av befolkningen anser «eldre» for å være mennesker over 66 år. Til sammenligning så tror gjennomsnittet av befolkningen at samfunnet ellers vil betrakte mennesker over 63 år som eldre.

Selv om befolkningen på et gjennomsnitt oppgir 66 år for å være grensen for å være «eldre», så er det store forskjeller ut fra hvor gamle respondentene selv er. Det mest slående er at samtlige aldersgrupper svarer at «eldre mennesker» er mennesker i en alder som er høyere enn seg selv.

Litt over halvparten er fornøyd med egen alder, og blant de som ikke er det så er det en stor overvekt blant de som skulle ønske de var yngre. De som er mest fornøyd med egen alder er de yngste og de eldste aldersgruppene.

52 prosent ser på alderspensjonister som en ressurs, og 14 prosent ser på dem som en byrde. Samtidig anslår 36 prosent av respondentene at samfunnet har et negativt syn på alderspensjonister.

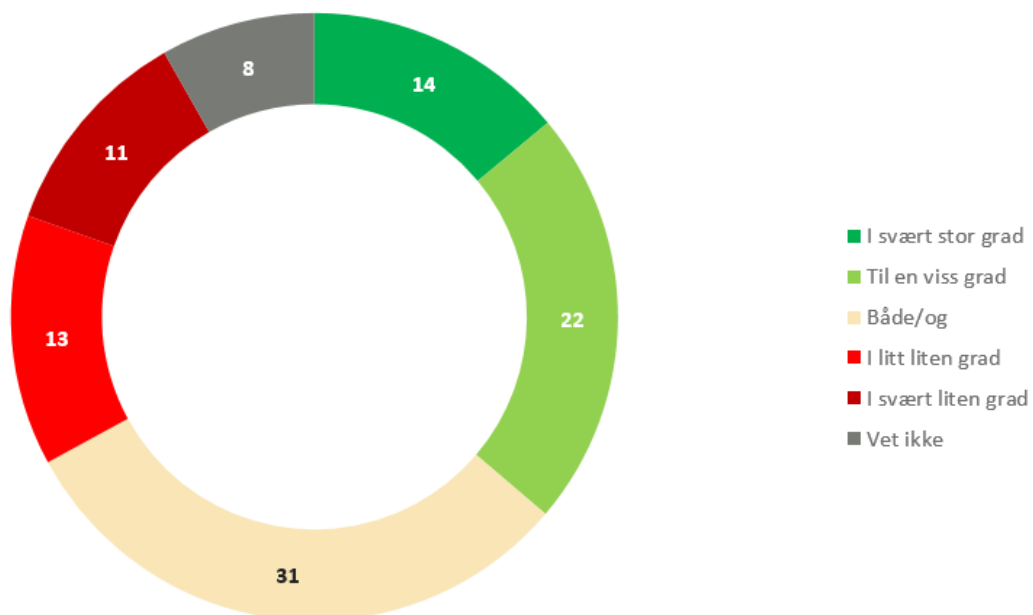
Undersøkelsen inneholder et utsagnsbatteri hvor respondentene tar stilling til 11 påstander om eldre og pensjonister. Her er det gjennomgående at kvinner i større grad har positive vurderinger av eldre, både på spørsmål om hva de kan bidra med og hvorvidt de bør behandles på lik linje med resten av befolkningen. Det som også går igjen er samvariasjonen i alder hvor eldre respondenter svarer mer positivt, og de unge i større grad ikke vet eller har en mer negativ vurdering av eldre.

Siste del av undersøkelsen nyanserer dette bildet, og ber respondentene ta stilling til et spesifikt begrepspar som beskriver egenskaper hos mennesker. Her utmerker menn seg med å vurdere pensjonister i et mer positivt lys enn kvinnene. For eksempel er det langt flere menn som gir pensjonister høy score på positivitet og selvstendighet i motsetning til kvinner.

Befolkningens holdning til alderdom

1 av 3 ser frem til pensjonisttilværelsen

Befolkningen er delt i spørsmålet om de ser frem til å bli alderspensjonister, og det er store forskjeller mellom undergruppene (figur 1). På overordnet nivå så svarer 36 prosent at de til en viss/svært stor grad gleder seg, mens 31 prosent svarer både/og. Det er 11 prosent som i svært liten grad ser frem til pensjonisttilværelsen, og ytterligere 13 prosent som *i litt liten grad* gjør det samme.

Figur 1: Ser du frem til å bli alderspensjonist? Base: De som er yrkesaktive eller uførepensjonister (n=1287)

Hvis vi ser på andelene som i ser frem til å bli alderspensjonist (de som har svart *til en viss grad + i svært stor grad*) brudd ned på alder, så ser vi at den er på 32 prosent for alle aldersgrupper mellom 18-49 år. Respondentene over 50 år svarer vesentlig oftere at de i ser frem til å bli alderspensjonist (46 prosent) enn de yngre aldersgruppene, og vesentlig sjeldnere at de gruer seg (de som svarer *i litt liten + i svært liten grad*). Andelen som ikke vet eller svarer *både/og* synker også med alder. Over halvparten av respondentene mellom 60-66 år ser i frem til å gå av med pensjon, en fjerdedel svarer *både/og*, mens 18 prosent ser i mindre grad frem til dette.

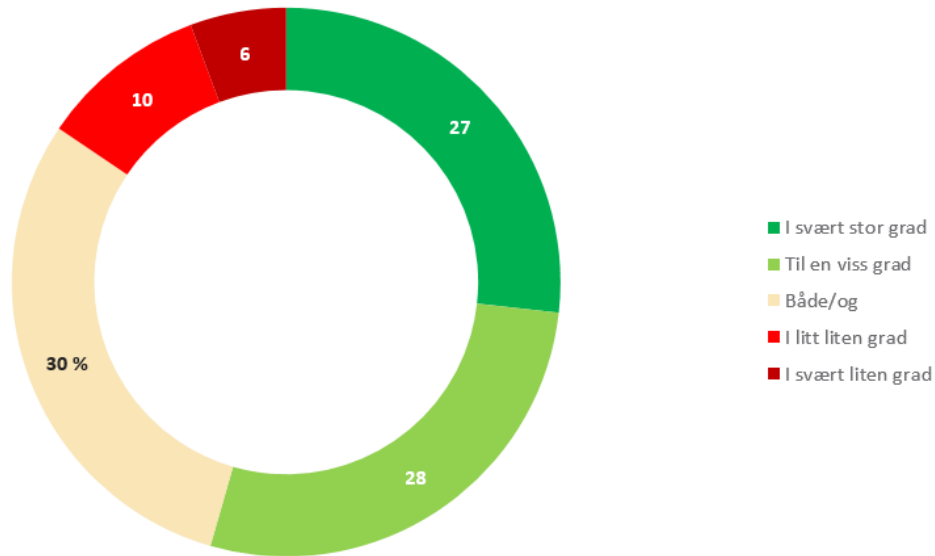
Det mest interessante funnet med tanke på alder er at respondentene over 67 år svarer svært likt som respondentene mellom 50-59 år. Vi ser at de som er yrkesaktive etter fylte 67

er en del av befolkningen som ikke i like stor grad ønsker å gå av med pensjon. Her svarer 15 prosent at de *i svært liten grad* ser frem til å bli alderspensjonist, noe som er høyere enn gjennomsnittet av respondenter mellom 18-49 år.

Det er også en klar korrelasjon mellom svar på spørsmål om man ser frem til å bli alderspensjonist og spørsmålet om man ser på pensjonister som en byrde eller ressurs for samfunnet. Andelen som svarer *svært stor ressurs* er overrepresentert på alternativ (ser frem til å bli alderspensjonist) *i svært stor grad*, og tilsvarende over alle fem alternativer. Det er likevel en forskjell nederst på denne skalaen, hvor 50 prosent av de som mener pensjonister er en svært stor byrde i liten eller svært liten grad ser frem til å bli pensjonister selv. Selv om yngre respondenter i noe høyere grad ser på pensjonister som en byrde, så er det ikke en klar nedgang per aldersgruppe slik som på spørsmålet om å se frem til pensjonisttilværelsen, og spørsmål om byrde (vi kommer nærmere tilbake til sistnevnte spørsmål senere i rapporten, men det vil benyttes som en bakgrunnsvariabel i alle spørsmål).

Når vi bryter ned spørsmålet om respondenten ser frem til å bli pensjonist på alder blant de som ser på pensjonister som en byrde, så finner vi den høyeste andelen blant respondenter mellom 30-39 år (50 prosent, n=40), deretter 40-49 år (42 prosent, n=32) før 18-29 år (34 prosent, n=83). Disse andelene er vesentlig lavere for respondenter over 50 år. Merk at dette er små undergrupper siden vi både bryter ned på spørsmål om å se frem til pensjonisttilværelsen, spørsmål om pensjonister er en byrde og spørsmål om alder.

Spørsmålet om å se frem til pensjonisttilværelsen var naturlig nok kun stilt til de som ikke allerede var helt eller delvis alderspensjonister. Denne gruppen har derimot fått spørsmålet om de så frem til å bli alderspensjonist før de ble det (figur 2). Blant de som er alderspensjonister på «heltid» så svarer en høy andel at de så frem til det (60 prosent, 29.5 prosent *til en viss grad* og 30.5 prosent *i svært stor grad*). Blant de som kombinerer uttak av alderspensjon med jobb så er disse andelene mye lavere, med 14 prosent som ser frem til pensjonisttilværelsen i *svært stor grad* og 21 prosent som svarer *til en viss grad*). Det skal nevnes at sistnevnte gruppe er liten og kun utgjør 3 prosent (n=45 av det totale utvalget).

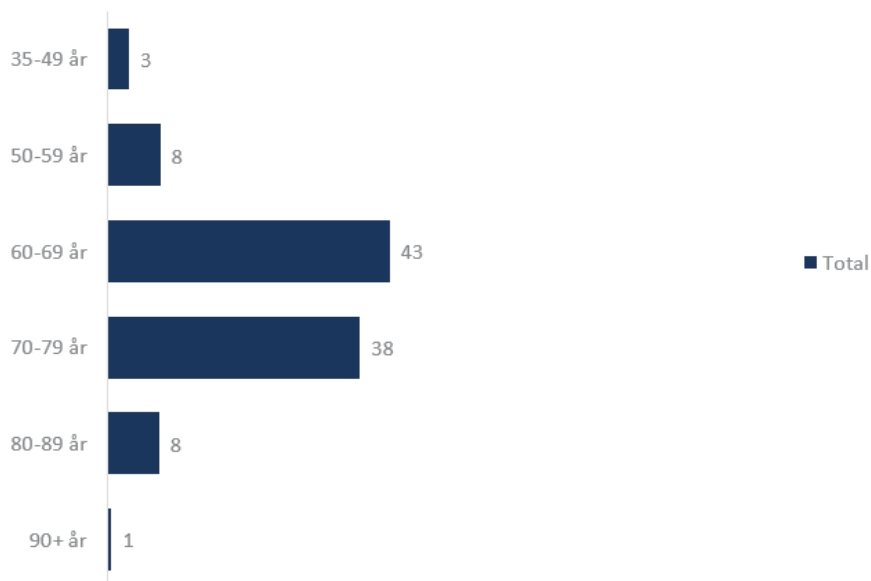

Figur 2: Før du ble alderspensjonist, så du fram til å bli alderspensjonist? Base: Alderspensjonist eller kombinerer uttak av alderspensjon med jobb (n= 213)

Når er man «eldre»?

For å få et inntrykk av hva befolkningen anser som «eldre», så har vi stilt spørsmål om når de regner mennesker som eldre (figur 3). Her er det mange interessante variasjoner, men vi starter på totalnivået. Den norske befolkningen regner i gjennomsnitt mennesker som eldre når de er 66.1 år. Nesten alle undergrupper avviker fra dette gjennomsnittstallet, og det er kun respondenter mellom 40-49 år som ligger akkurat på gjennomsnittet.

Vi starter med kjønnsforskjellene. Menn regner i gjennomsnitt mennesker som eldre når de er 65 år, mens kvinner svarer i gjennomsnitt 67.2 år. 4 prosent av menn mener at mennesker er eldre en gang før de når 50 år, mens det tilsvarende tallet for kvinner er 2 prosent. Totalt mener 14 prosent av mennene at mennesker er eldre før de er 60 år, mens bare 8 prosent av kvinnene svarer det samme. Mennesker som er mellom 65-69 år ville 17 prosent av mennene regnet som eldre, mot 20 prosent av kvinnene. Vesentlig flere kvinner regner mennesker som eldre først når de er 75-79 år enn menn, og andelene er henholdsvis 13 prosent og 7 prosent.

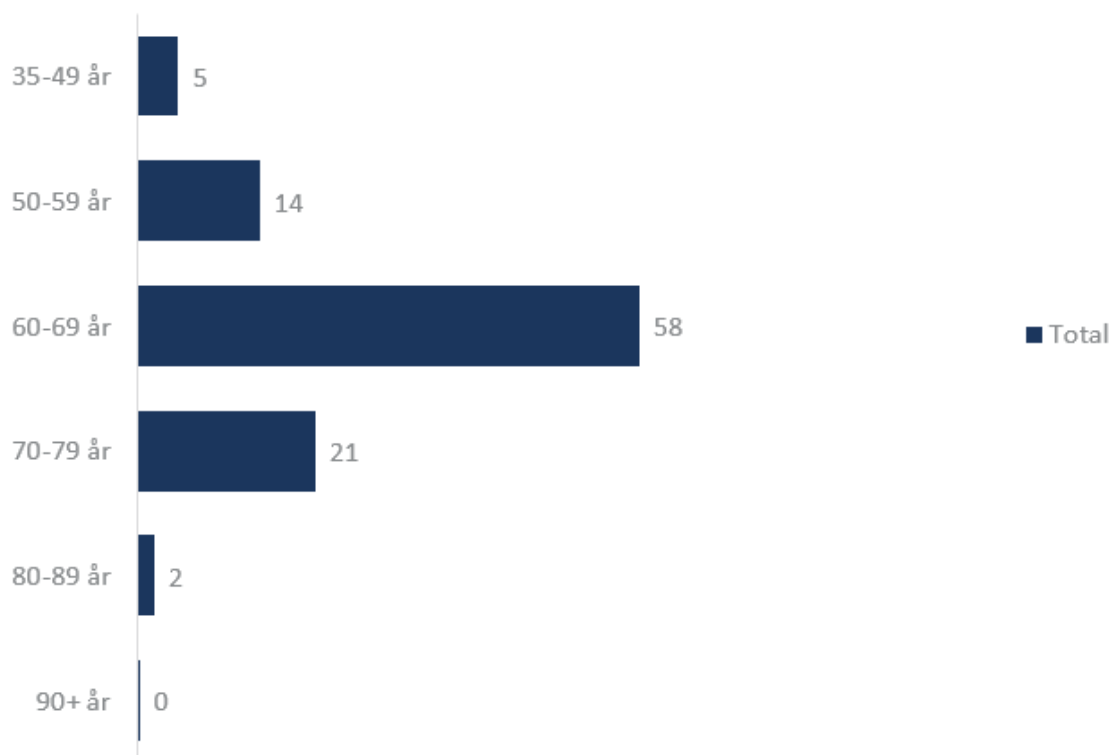

Figur 3 Ved hvilken alder vil du anslå at du regner mennesker som «eldre»? Base: Alle (n=1500)

Når vi bryter ned svarene på alder så ser vi et forventet mønster, med at yngre respondenter har en lavere terskel for å regne mennesker som eldre. Fra yngste til eldste aldersgruppe så flytter terskelen seg med relativt faste intervaller på ca. 2-3 år. Blant 18-29-åringene så er gjennomsnittlig svar 61.6 år, mens terskelen øker til 63.3 for 30-39 åringer. Respondenter på 40-49 år regner som allerede nevnt grensen til å være 66.2 år, før svaret øker til 69.8 for de mellom 60-66 år. Blant den eldste gruppen respondenter mellom 67-72 år, så er svaret 71.6, altså også nesten utenfor egen alderskategori.

Når vi ser på hva hver enkelt respondent har svart, så ser vi at 1404 av respondentene (93.6 prosent) ser på «eldre» som noen som er eldre enn seg selv. Kun 96 respondenter regner derfor seg selv som eldre. Dette er et oppsiktsvekkende funn, og forteller oss at Norges befolkning har en motvilje mot å kalle seg selv «eldre». I gjennomsnitt så anser respondentene at alderen man blir «eldre» er 21.8 år mer enn sin egen alder, selv om dette tallet naturligvis er høyere for yngre og lavere for eldre.

Det er også en forskjell på hva respondentene regner som eldre ut fra hva de svarer på spørsmål om eldre som ressurs eller byrde. Her går anslaget på når man er eldre suksessivt nedover fra de som svarer at alderspensjonister er en *svært stor ressurs* (67.8 år) til de som svarer *svært stor byrde* (62.9 år). Det er her riktignok svært sammenfallende svar med alderssegmentene når vi bryter ned svarene fra de som svarte *svært stor byrde* med samme alderskategorier, så det er sannsynlig at alder påvirker terskelen mer enn holdning.

Figur 4 Ved hvilken alder vil du anslå at samfunnet regner et menneske som «eldre»? Base: Alle (n=1500)

Vi stilte også spørsmålet om hva respondentene tenker at samfunnet som sådan regner som eldre (figur 4). Tallene her er gjennomgående lavere, altså tenker respondentene at andre mennesker anslår at mennesker er eldre ved en lavere alder enn de selv tenker.

Gjennomsnittsalderen som oppgis er 62.8, altså i gjennomsnitt 3.3 år lavere enn hva respondentene tenker selv. Vi ser derfor at befolkningen har en klar tendens til å klassifisere mennesker som «eldre» først når de er eldre enn dem selv er, men de tenker også at samfunnet for øvrig har en lavere terskel for å regne mennesker som eldre. Gjennomsnittlig forskjell mellom hva respondentene oppgir selv som terskel og hva de tror samfunnet tenker er 3.2 år.

Et svært interessant funn her at når vi bryter ned gjennomsnittstallene på forskjellige aldersgrupper, så finner vi ingen forskjell. Blant de yngste (18-29 år) så er svaret på hva de tenker samfunnet regner som eldre 61.8 år. Det høyeste gjennomsnittstallet finner vi blant 40-49-åringene som svarer 63.8 år. Alle andre aldersgrupper svarer et tall mellom disse to. Det er derfor kun en differanse på 2 år mellom alle aldersgruppene. Spørsmålet om når de selv regner mennesker som eldre varierte med maks 10 år mellom aldersgruppene.

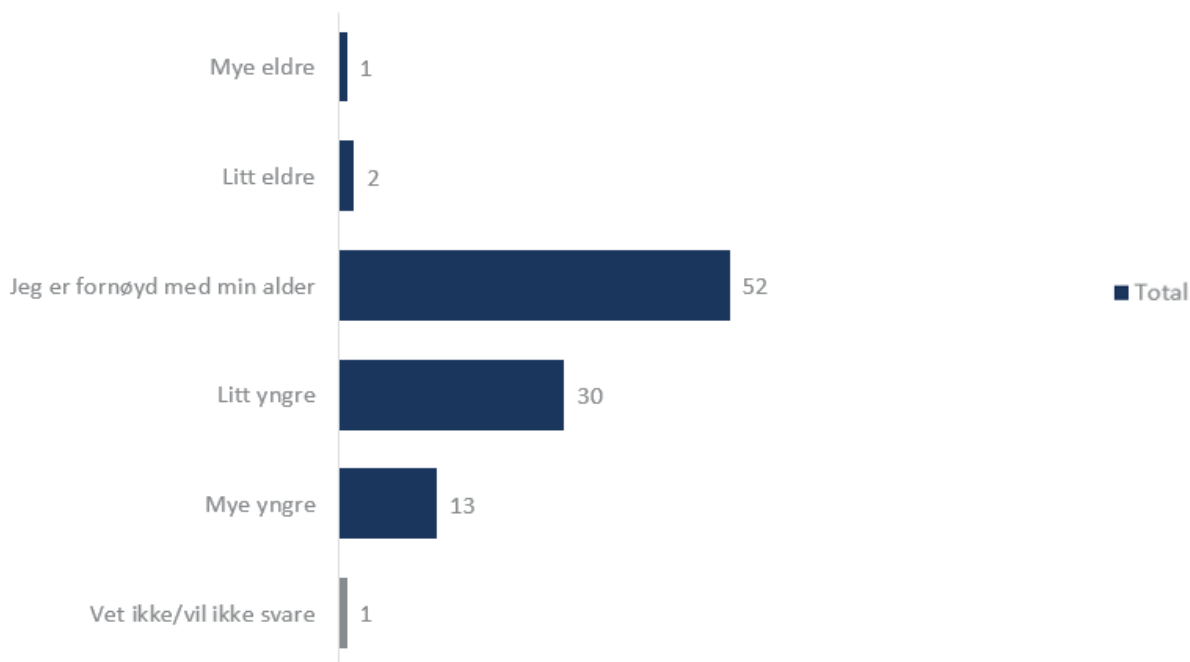
Et annet interessant funn ved disse to spørsmålene blir derimot skjult av fokuset på gjennomsnitt, siden det er store forskjeller på differansene. Over halvparten av respondentene anser samfunnets terskel for å være lavere enn det de selv regner som

«eldre», og gjennomsnittlig differanse blant disse er 9.1 år. 20.4 prosent setter samme alder på begge spørsmålene, mens ytterligere 24.2 prosent anser samfunnets terskel for å være høyere enn deres egen. Gjennomsnittlig differanse mellom de to anslagene er for denne gruppen 7.7 år.

Spørsmålet om når man er eldre forteller oss derfor en hel del om befolkningens holdning til eldrebegrepet, og vi ser at hvem vi regner som eldre stiger med ens egen alder. Den stiger likevel alltid minst like mye eller mer fra aldersgruppe til aldersgruppe, slik at ingen aldersgruppe i gjennomsnitt regner sin egen alder for å omfatte eldre mennesker. Dette gjelder for alle aldersgrupper, bortsett fra den eldste. Likevel, i sistnevnte gruppe anser respondentene kun den eldste tidelen i egen aldersgruppe (67-72 år) for å være eldre (71.4 år). Dette peker mot en generell motstand mot å se på seg selv som eldre. Respondentene tenker også at samfunnet for øvrig har en annen definisjon, og at samfunnets anslag på når man er eldre er lavere enn deres eget. Det som overrasker er at respondenter på tvers av alle aldersgrupper har et omforent inntrykk om at alle andre tenker på eldre som mennesker fra ca. 63 år og oppover. Både de over og under denne alderen svarer dette. Konklusjonen av dette er derfor at alle over ca. 63 år anser seg som eldre i samfunnets øyne, uten at de nødvendigvis anser seg selv som det.

Over halvparten fornøyd med egen alder

I forlengelsen av hva respondentene tenker på som eldre og om de ser frem til pensjonisttilværelsen, så har vi stilt spørsmålet om respondentene er fornøyd med egen alder, eller om de skulle ønske de var eldre eller yngre (figur 5). Vi har her gitt alternativene *mye eldre* og *litt eldre*, *mye yngre* og *litt yngre*, samt *fornøyd med egen alder*. De to første blir slått sammen og referert til som *eldre* i det følgende, og motsatt, med mindre annet fremgår.

Figur 5 Hvor gammel skulle du ønske at du var? Base: Alle (n= 1500)

På overordnet nivå så ser vi at kun 3 prosent skulle ønske de var eldre, og 80 prosent av disse respondentene er selv mellom 18-39 år (18-29 år: 49 prosent / 30-39 år: 31 prosent). 43 prosent skulle ønske at de var yngre, mens over halvparten er fornøyd med egen alder (52 prosent).

Blant de som er fornøyd med egen alder er både de yngste og de eldste overrepresentert. 58 prosent av de mellom 18-29 år er fornøyd med egen alder. Den samme andelen svarer dette i gruppene mellom 50-59 år (55 prosent) og 67-72 år (58 prosent). De aller mest fornøyd er respondenter mellom 60-66 år, hvor 63 prosent er fornøyd med egen alder. I gruppene mellom 30-49 år er dette tallet vesentlig lavere. Blant 30-39 åringer er 47 prosent fornøyd, og vi finner bunnpunktet blant de mellom 40-49 år, hvor 40 prosent er fornøyd. Dette er også gruppen som oftest skulle ønske at de var yngre (56 prosent).

Vi ser på dette spørsmålet også forskjell i svarandeler på andre demografiske variabler. Oslobeboere oppgir sjeldnest å være fornøyd med egen alder (40 prosent), og 52 prosent skulle ønske at de var litt eller mye yngre. Samme andel som skulle ønske de var yngre er 33-46 prosent i andre landsdeler. Det laveste tallet (33 prosent) finner vi i Midt-Norge, hvor også vesentlig flere er fornøyd med egen alder (63 prosent).

Høyeste avsluttede utdanning har også en samvariasjon på dette spørsmålet, og de med lavest utdanning er oftest fornøyd med egen alder (62 prosent). 43-47 prosent av respondenter med høyskole/universitetsgrad skulle ønske de var yngre enn de er, mens

samme tall for respondenter med grunnskole eller videregående skole som høyeste utdanning er henholdsvis 35 og 41 prosent.

De som skulle ønske at de var yngre har også oftere en negativ holdning til alderspensjonister, og blant de som ser på alderspensjonister som en *svært stor byrde* så skulle 69 prosent ønske at de var yngre. Til sammenligning så svarer 37 prosent av de som ser på eldre som en *svært stor ressurs* det samme.

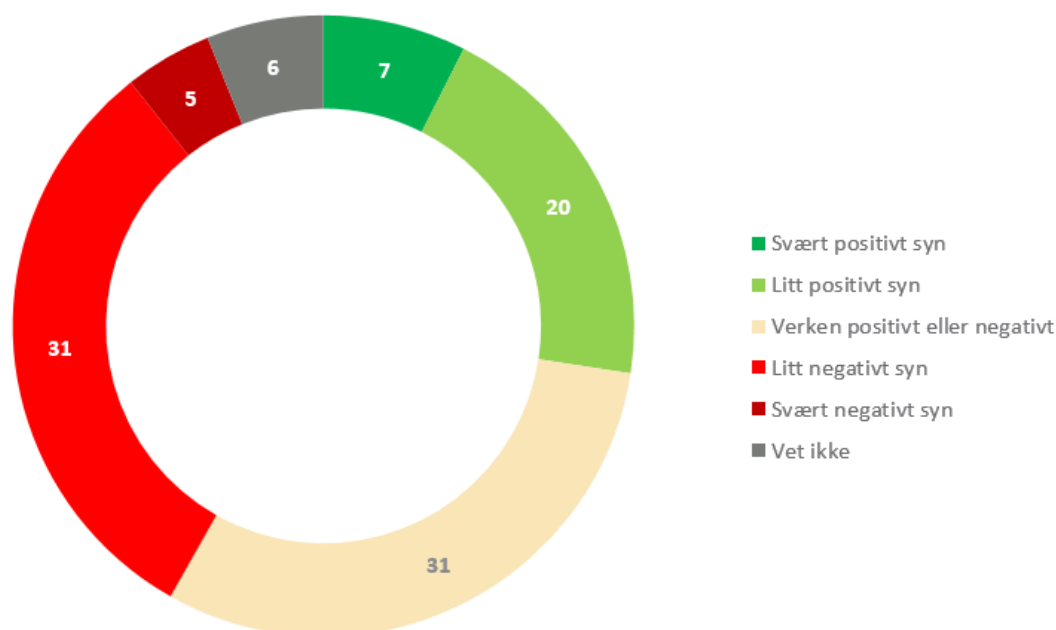
Holdning til alderspensjonister

Spørreskjema inkluderer to spørsmål om syn på alderspensjonister, både hva respondentene oppfatter at er samfunnets syn og sitt eget, på samme måte som spørsmål om når man er eldre. De to spørsmålene er forskjellig formulert, men i stor grad sammenlignbare. Det første spør om respondentene mener samfunnet har et positivt eller negativt syn på alderspensjonister, mens det andre spør om respondenten selv ser på alderspensjonister som en ressurs eller byrde. På denne måten kan vi se interessante differanser mellom hva respondentene svarer og hva de mener er den generelle holdningen til andre mennesker.

Også dette spørsmålet har en femdelt struktur, med *svært og litt positivt/negativt syn* og en nøytral kategori i midten. Som tidligere refererer vi til de to første samlet sett som positivt og motsatt, med mindre det er forskjeller som er verdt å kommentere.

Samfunnets syn på alderspensjonister – i følge befolkningen

27 prosent opplever at det norske samfunnet har et positivt syn på alderspensjonister, hvorav 7 prosent oppgir at samfunnet har et *svært positivt syn* (figur 6). Samlet sett så synker andelen som mener samfunnet har et positivt syn på alderspensjonister klart med alder. 36 prosent av de yngste respondentene mellom 18-29 år oppgir at samfunnet har et positivt syn, hvorav 14 prosent svarer *svært positivt*. Til sammenligning oppgir 16 prosent av respondentene mellom 60-72 år at holdningen er litt eller svært positiv.

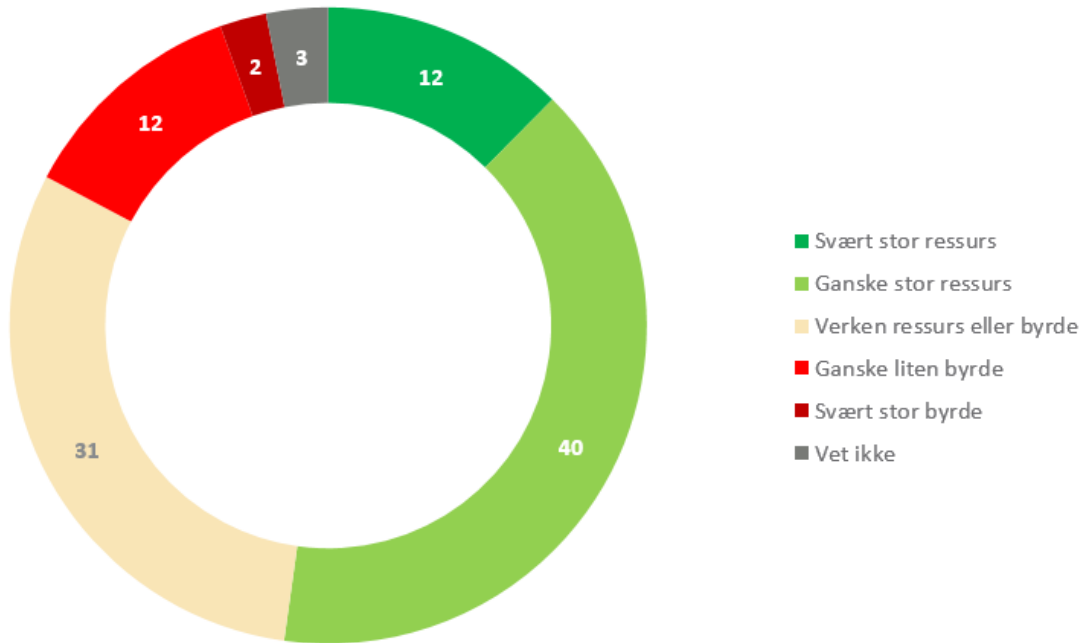
Figur 6: I det store og hele, opplever du at det norske samfunnet har et positivt eller negativt syn på alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Andelen som oppgir at samfunnet hverken har et utpreget positivt eller negativt syn på alderspensjonister er 31 prosent i gjennomsnitt, og dette er likt i alle aldersgrupper. 36 prosent mener samfunnet har et negativt syn på alderspensjonister, og flesteparten av disse svarer *litt* snarere enn *svært negativt syn* (31 prosent).

Disse svarene gir en interessant kontrast til spørsmålet om hvorvidt respondenten selv ser på alderspensjonister som en byrde eller ressurs. Det kommer frem at respondentene vurderer eget syn på pensjonister som mer positivt enn hva de mener at andre mennesker gjør.

Befolkningens syn på alderspensjonister

52 prosent ser på alderspensjonister som en ganske stor eller svært stor ressurs. 31 prosent mener at de hverken er en ressurs eller byrde, mens 14 prosent anser alderspensjonister for å være en byrde. 2 prosent av de sistnevnte oppgir at alderspensjonister er en svært stor byrde (figur 7).

Figur 7 I det store og hele, mener du at alderspensjonister er en ressurs eller byrde for samfunnet? Base: Alle (n= 1500)

Aldersnedbrytningene viser en potensiell selvmotsigelse mellom holdningene til pensjonister innenfor visse segmenter av befolkningen, og en betydelig andel av de yngste mener at samfunnet har et positivt syn på pensjonister samtidig som de ser på dem som en byrde for samfunnet.

Kun 30 prosent av de yngste ser på pensjonister som en ressurs, og dette tallet stiger raskt med respondentenes økende alder. I gruppen over 60 år så svarer 74 prosent at pensjonister er en ressurs, og kun 6 prosent oppgir at de er en byrde. For alderspensjonistene selv ser vi at 8 prosent ser på pensjonister som en byrde. Det interessante med dette tallet er at blant respondenter i pensjonistalder (67-72 år, hvor vi finner 74 prosent av undersøkelsens pensjonister), så er dette tallet lavere. Dette vil si at for en respondent mellom 67 og 72 så er det marginalt mer sannsynlig at vedkommende ser på pensjonister som en byrde hvis vedkommende selv er pensjonist.

Andelen som ser på alderspensjonister som en byrde er blant de yngste 25 prosent. 1 av 4 mellom 18-29 år oppgir at pensjonister er en byrde, samtidig som samme gruppe er sterkt overrepresentert på positive svar vedrørende samfunnets syn på alderspensjonister. Når vi bryter ned disse spørsmålene mot hverandre, så ser vi at de yngste som mener at

samfunnet har et positivt syn på alder (som er 36 prosent av de mellom 18-29 år, n=118) er overrepresentert blant de som ser på alderspensjonister som en byrde for samfunnet. Med andre ord: 24 prosent av de unge som mener samfunnet har et positivt syn på pensjonister ser samtidig på pensjonister som en byrde. Totalt utgjør dette 1 av 10 av dem mellom 18-29 år i hele utvalget.

Dette mønsteret finner vi ikke igjen i noen andre alderskategorier, og andelen som ser på alderspensjonister som en ressurs øker sterkt med alder. Denne andelen er som nevnt 30 prosent blant de unge, men allerede i segmentet 30-39 år har andelen som anser pensjonister som en ressurs økt til 45 prosent. Andelene som ser på alderspensjonister som en byrde synker på samme måte, og det samme gjør andelen som mener at pensjonister hverken er en ressurs eller byrde.

Vi finner også et speilvendt mønster av dette. Når vi krysser disse spørsmålene mot hverandre, så er det en betydelig andel som svarer at samfunnet har et svært negativt syn på alderspensjonister som også svarer at pensjonister er *svært stor ressurs*. Dette kan også i all hovedsak tilskrives alder, og respondenter over 50 år er overrepresentert på denne kombinasjonen. Disse to gruppene (positivt syn/byrde og negativt syn/ressurs) vil utmerke seg i senere deler av analysen.

Holdninger til alderspensjonister - utsagnsbatteri

Vi har i undersøkelsen også formulert et utsagnsbatteri hvor respondentene har tatt stilling til 11 påstander hvor de svarer på en fempunktskala fra *helt enig* til *helt uenig*, med et nøytralt midtpunkt. Utsagnene omhandler pensjonister og eldre på spesifikke samfunnsområder og i spesifikke situasjoner. Spørsmålene er stilt for å få et mer finmasket inntrykk av befolkningens holdninger til pensjonister utover de tidligere stilte spørsmålene om byrde/ressurs og positivt/negativt syn. Utsagnene er formulert både positivt og negativt for å sikre valide resultater og veie opp mot tendensen man kaller for «ja-siing».

Vi ser et forventet aldersmønster i vurderingen av utsagnene, og positive svar på positive utsagn øker med alder. Dette gjelder samtlige utsagn bortsett fra spørsmålet om antallet alderspensjonister er en utfordring for velferdsstaten, hvor det er mer komplekse aldersmønstre.

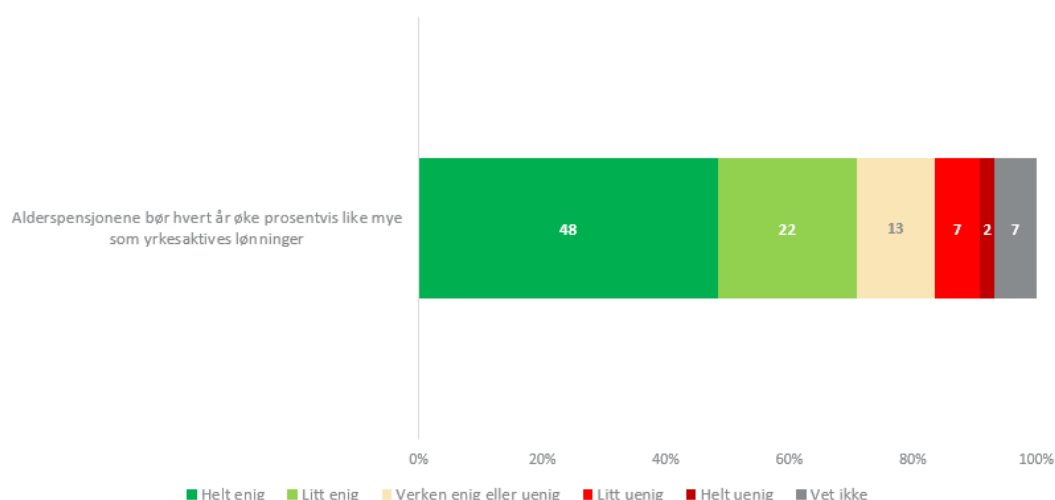
Det samme ser vi når vi bryter ned svarene på respondentenes svar på om alderspensjonister er en ressurs eller byrde. Det er i høy grad samsvar mellom disse to spørsmålene, riktignok med noen flere unntak.

Den klareste forskjellen i hvordan man svarer på utsagnsbatteriet er mellom kvinner og menn.

Vi vil her gå gjennom utsagnene punkt for punkt.

Utsagn 1 – «Alderspensjonene bør hvert år øke prosentvis like mye som yrkesaktives lønninger»

Det første utsagnet omhandler størrelsen på alderspensjonen og om denne bør øke prosentvis like mye som øvrige lønninger i samfunnet (figur 8). Et stort flertall er for dette, med 70 prosent som svarer *litt* eller *helt enig*. 13 prosent er hverken enig eller uenig og 7 prosent vet ikke. Kun 9 prosent er uenig, hvorav 2 prosent er *helt uenig*. Denne siste andelen (*helt uenig*) er lik på tvers av alle aldersgrupper, og det er kun andelen som svarer *litt uenig* som varierer. Denne er like høy for alle respondenter under 50 år (10 prosent), men halveres over denne alderen. Blant respondentene over 60 år så er det kun 3 prosent som er helt eller litt uenig, og over 67 år er det kun 1 prosent.

Figur 8: Base: Alle (n= 1500)

Andelene som er enig stiger jevnere, og starter på 48 prosent i yngste aldergruppe, og stiger med +/- 10 prosentpoeng for hvert tiende år inntil 92 prosent for de over 67 år. Det samme mønsteret finner vi i svarandelene for *hverken enig eller uenig* og *vet ikke*. Det er spesielt mange unge mellom 18-29 år som ikke vet (16 prosent)

Flere menn enn kvinner er uenig i at alderspensjonen bør følge lønnsnivåets prosentvise utvikling, og 12 prosent oppgir å være litt eller helt uenig. Andelen kvinner som mener det samme er 7 prosent. Det er ingen forskjell på andelen som ikke kan ta stilling til dette, og det er også like mange menn som kvinner som er enige i utsagnet. Forskjellen i disse andelene kommer av at flere kvinner enn menn svarer *vet ikke*.

Høyere utdanning predikerer også økt motstand mot dette utsagnet, selv om enigheten er jevnt fordelt. Andelen som er uenig blant dem med lang høyere utdanning (>3 år) er 14 prosent, mot 7-9 prosent i de andre utdanningskategoriene. Blant alle yrkesaktive så er det 66 prosent som er enig, mens 93 prosent av alle alderspensjonister er enige.

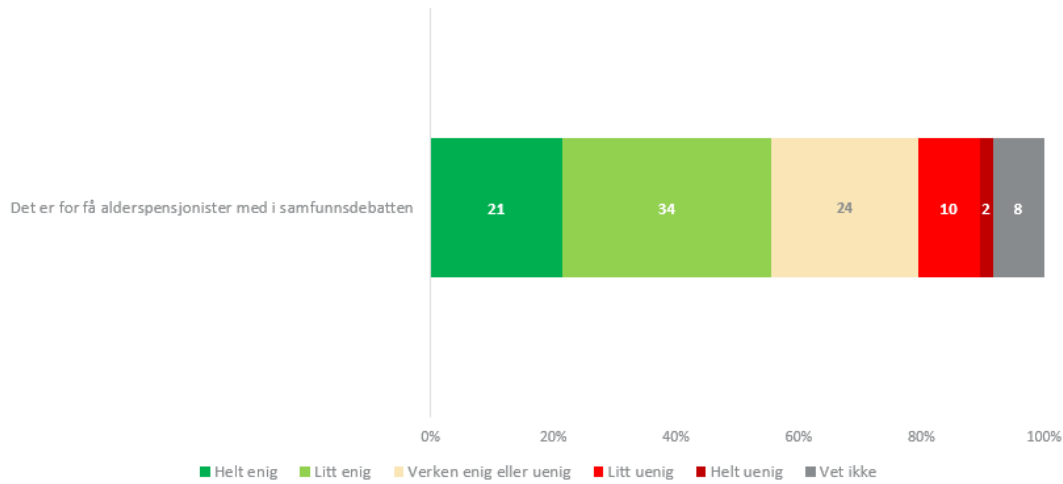
Et interessant moment ser vi igjen når vi bryter ned svarene på spørsmålet om respondentene mener samfunnet har et positivt eller negativt syn på pensjonister. Her finner vi de største andelene som er enige i utsagn 1 (89 prosent) blant dem som i størst grad mener at samfunnet har et negativt eller svært negativt syn på pensjonister. Det samme gjelder på motsatt side av skalaen, og 22 prosent av de som mener samfunnet har et svært positivt syn på pensjonister er uenige i utsagnet. Snittet for disse to tallene i befolkningen er som nevnt henholdsvis 70 prosent og 9 prosent.

Spørsmålet om alderspensjonister er en ressurs eller byrde er det som i høyest grad samvarierer med svarene på dette spørsmålet. 83 prosent av de som oppgir å se på eldre som en svært stor ressurs er enige i at alderspensjon bør følge lønnsnivåets prosentvise utvikling, og dette synker for hvert svaralternativ inntil de som ser på pensjonister som en *svært stor byrde*, hvor andelen som er enig er nesten halvert, til 43 prosent.

Uavhengig av undergruppene, så er det likevel en generelt høy enighet om at alderspensjonen bør følge lønnsnivåets prosentvise utvikling, og for gruppen som er mest negative så er det fremdeles over 4 av 10 som er enig i utsagnet.

Utsagn 2 – «Det er for få alderspensjonister med i samfunnsdebatten

Det påfølgende utsagnet er at det er for «få alderspensjonister med i samfunnsdebatten», og her er samstemtheten noe lavere enn på forrige utsagn, dog er enigheten i utsagnet fremdeles på 55 prosent (figur 9). Ved dette utsagnet fremkommer den samme kjønnsforskjellen i svarene som i forrige utsagn, og det er flere menn enn kvinner som er uenige (15 vs. 9 prosent). De øvrige svaralternativene har like andeler menn og kvinner, men også her oppgir flere kvinner at de ikke vet (10 vs. 6 prosent).

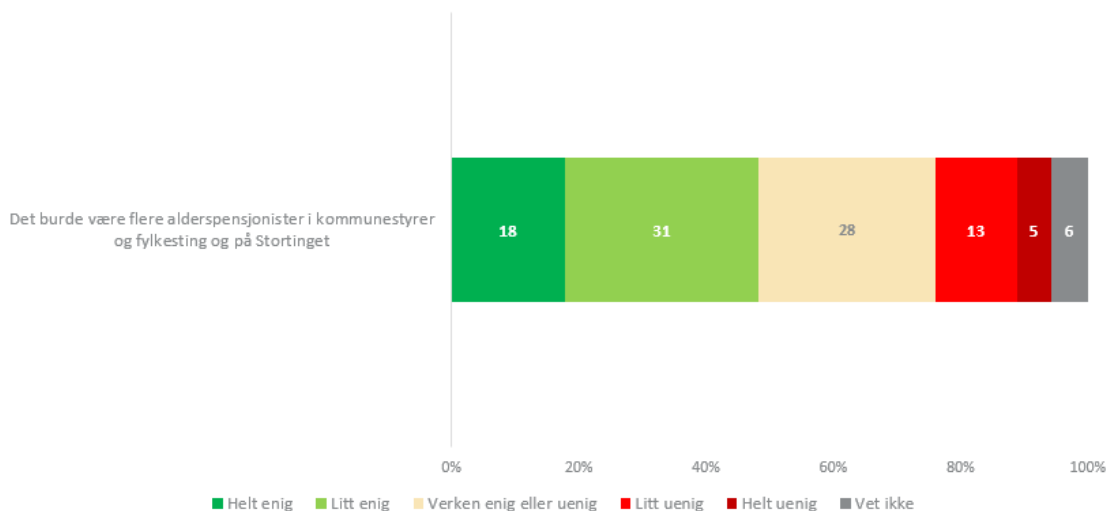

Figur 9: Base: Alle (n= 1500)

Alder har en mindre påvirkning på disse svarene, og selv om det er noen flere unge som er helt uenig (4 prosent mot 2 prosent i gjennomsnitt), så varierer andelen som er *litt* eller *helt uenig* svært lite med alder. Det er heller ingen klar samvariasjon i alder over den lille variasjonen som eksisterer (mellom 10 og 15 prosent). Det samme gjelder til en viss grad andelen av respondenter som er enig, men her ser vi et hopp ved respondenter over 50 år. 69 prosent av de over 50 år er enige, mot 47 prosent av de under 50 år.

Utsagn 3 – «Det burde være flere alderspensjonister i kommunestyre og fylkesting, og på Stortinget»

Det neste utsagnet er relatert til det forrige, og omhandler pensjonister i politikken (figur 10). Det lyder «Det burde vært flere alderspensjonister i kommunestyre og fylkesting og på Stortinget». 49 prosent av befolkningen er enig i dette, mens 18 prosent er uenige. 28 prosent er hverken enig eller uenig i utsagnet, og 6 prosent vet ikke. Vi ser fremdeles den samme kjønnsforskjellen, og 8 prosent av mennene er helt uenig, mot 2 prosent av kvinnene. Totalt er andelen *litt* eller *helt uenig* 22 prosent av menn og 15 prosent av kvinner. Vesentlig flere kvinner svarer *vet ikke* (7 prosent mot 4 prosent).

Figur 10: Base: Alle (n= 1500)

Samvariasjonen i alder er også lik som tidligere utsagn, men med mindre differanse mellom enig og uenig. Dette følger naturlig siden totalandelen som er enig er mindre enn ved tidligere utsagn. 34 prosent av de yngste respondentene mellom 18 og 29 år er enige og 26 prosent er uenige. Denne differansen øker sterkt med alder og for gruppen mellom 50-59 år er samme tall 54 prosent enig og 13 prosent uenig. For alle respondenter over 50 år er andelene 61 prosent enig og 11 prosent uenig, og for alle under 50 år 41 prosent enig og 23 prosent uenig.

Vi ser igjen respondenter fra hovedstadsområde utmerke seg, og her er 25 prosent negative til at det burde være flere alderspensjonister i politikken mens 41 prosent er positive. Dette står i kontrast til alle andre landsdeler hvor andelen uenig ligger på mellom 20 prosent (Østlandet) og 15 prosent (alle andre). Andelen enig ligger mellom 45 prosent (Østlandet) og 55 prosent (Nord-Norge).

Utsagn 4 – «Diskriminering av alderspensjonister er ganske vanlig i Norge»

Vi har så satt opp et utsagn som måler respondentenes mening om diskriminering av alderspensjonister (figur 11). Spørsmålet er med vilje formulert åpent og generelt, for å fange opp alle former for diskrimineringer. Utsagnet er relatert til spørsmålet om respondentene vurderer det norske samfunnets syn på alderspensjonister som positivt eller negativt, men svarene samvarierer ikke perfekt.

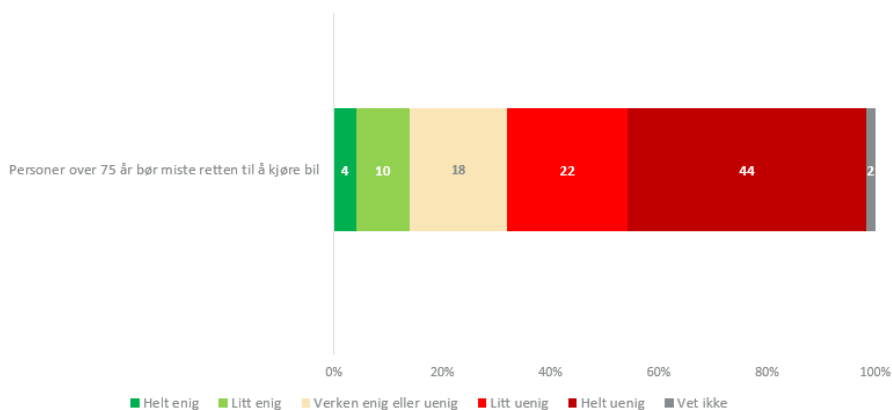
Figur 11: Base: Alle (n= 1500)

Andelen som er enig i at diskriminering er vanlig er 45 prosent, mens 21 prosent er uenig. 22 prosent er hverken enig eller uenig, med 12 prosent som ikke vet. Igjen ser vi nøyaktig de samme forskjellene mellom kjønn, med flere menn enn kvinner som svarer *helt uenig* og flere kvinner enn menn som svarer *vet ikke*.

Aldersforskjellene er også like, med de unge overrepresentert på uenig-andelene og underrepresentert på enig-andelene. Forskjellene er derimot store allerede mellom yngste og nest yngste aldersgruppe, og respondenter mellom 30-39 år er like uenige som 67-72-åringene. Andelene som er enig stiger likevel med alder samtidig som *vet ikke*-andelene synker. Det virker derfor som at befolkningen i større grad anser diskriminering som vanlig med økt alder, og at andelene som i yngre alder svarer *vet ikke* faller ned på at diskriminering er vanlig snarere enn at det ikke forekommer.

Utsagn 5 – «Personer over 75 år bør miste retten til å kjøre bil»

Utsagn 5 har som hensikt å måle befolkningens respons på en svært konkret problemstilling. Formuleringen «miste retten» er også med hensikt formulert for å indikere et betydelig inngrep i eldres selvråderett (figur 12). På denne måten får vi belyst i hvor stor grad befolkningen mener at relativt inngripende tiltak rettet mot eldre er en riktig ting å gjøre.

Figur 12: Base: Alle (n= 1500)

Resultatene viser at befolkningen er tilbakeholdne i vurderingen av slike tiltak. 2 av 3 er uenig i utsagnet og 14 prosent er enig. De fleste respondentene har også en mening om temaet og andelen som svarer *vet ikke* er den laveste blant alle utsagnene. Temaet er med andre ord det mest engasjerende av de som dekkes i utsagnsbatteriet. 18 prosent er usikre og svarer at de hverken er enig eller uenig i at eldre over 75 år bør miste retten til å kjøre bil. Respondenter som mener at det for eksempel bør være nøye oppfølging av eldre fra medisinsk personell som utfører diverse tester som måler Eldres forutsetninger til å kjøre bil vil typisk svare dette.

Kjønnsforskjellen på dette spørsmålet er marginal, og det er kun på alternativ *helt enig* at vi ser en svak forskjell på kjønn, men denne er ikke statistisk signifikant. 5 prosent av menn svarer dette mot 3 prosent av kvinner. Alle andre andeler er tilnærmet like.

Aldersforskjellen er fremdeles til stede, og andelene som er enige i at eldre bør miste retten til å kjøre bil når de blir 75 år synker fra 24 prosent blant de yngste til 16 prosent i den neste aldersgruppen (30-39 år). Etter dette ligger andelene på ca. samme nivå inntil respondentene er over 50 år. Blant de over 50 år er det 8 prosent som er enig, og disse er stort sett mellom 50-59 år.

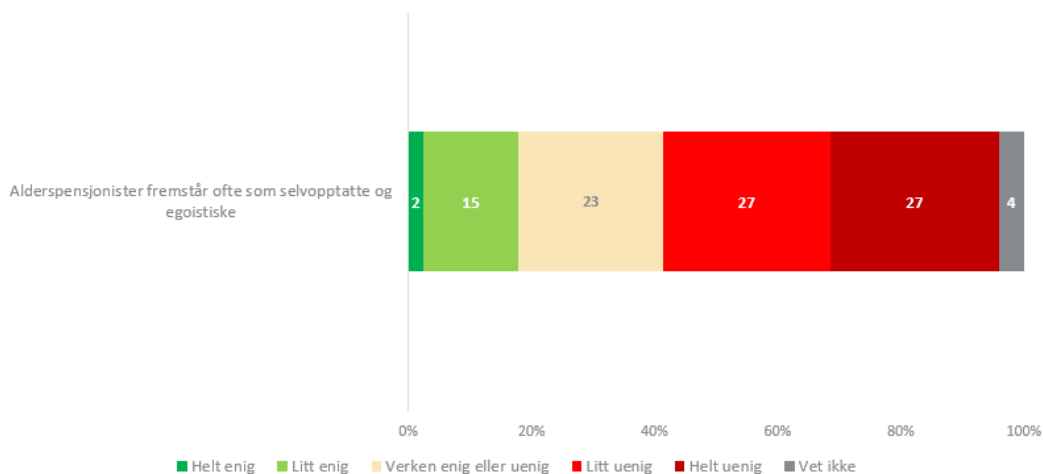
Spørsmålet om ressurs/byrde er det som i størst grad samvarierer med dette utsagnet. 58 prosent av dem som ser på alderspensjonister som en svært stor ressurs er også helt uenig i at eldre bør miste retten til å kjøre bil. Dette mønsteret fortsetter ned «diagonalen» når vi ser disse to spørsmålene mot hverandre, noe som vil si at respondentene som er *helt enig* på det ene er overrepresentert på *helt enig* i det andre spørsmålet, de som svarer *litt enig* på det ene er også *litt enig* på det andre, osv. Selv blant dem som mener at pensjonister er en byrde, så er det generelt høye nivåer av motstand mot dette utsagnet, selv om de er overrepresentert på andelene positive svar (bør miste retten). Generelt nevner mellom 50-60

prosent i alle aldersgrupper (som samtidig mener at eldre er en byrde) at de er uenige i utsagnet.

Geografivariabelen viser også her at Oslo-boere er noe *sjeldnere uenig*, men er ikke overrepresentert blant de som mener at eldre bør miste retten til å kjøre bil. Pensjonister selv er i all hovedsak uenige (81 prosent, hvorav 69 prosent er helt uenig) i at eldre over 75 år bør miste denne retten, men 7 prosent er enige.

Utsagn 6 – «Alderspensjonister fremstår ofte som selvopptatte og egoistiske»

Nesten ingen sier seg helt enige i at pensjonister fremstår som selvopptatte og egoistiske, men 15 prosent er *litt enige* i dette (figur 13). Den høyeste andelen av de som er helt enige finner vi igjen blant de unge, men andelene som er litt enig er interessant nok nesten helt likt fordelt over aldersgruppene. Det er ca. like mange som er litt enig både over og under 50 år. Samme tall blant de som er helt eller delvis uenig er 62 prosent av dem over 50 år og 50 prosent av dem under 50 år.

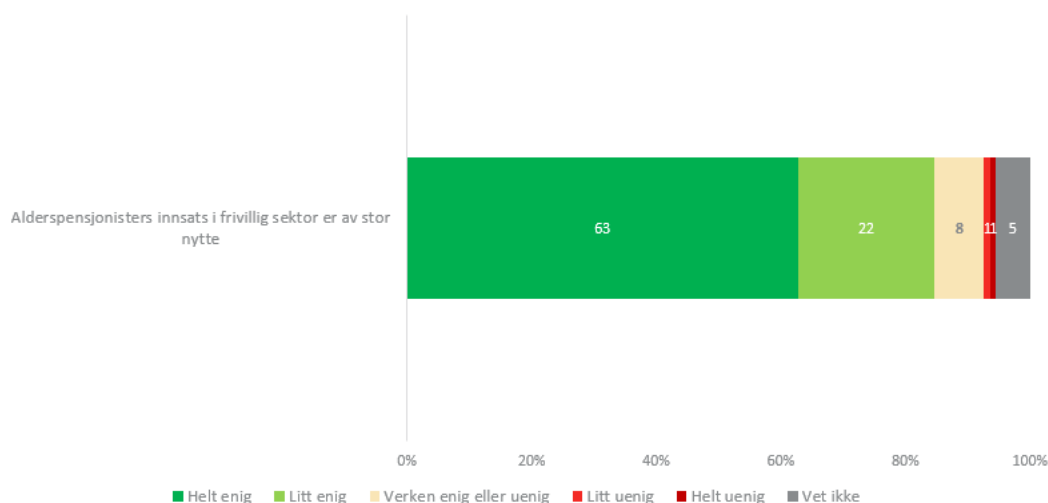
Figur 13: Base: Alle (n= 1500)

Kjønnsforskjellene er igjen klare på svarene til dette utsagnet, og menn mener i vesentlig høyere grad at alderspensjonister ofte fremstår som selvopptatte og egoistiske. Andelen som er enig i utsagnet er blant menn 21 prosent mot 14 prosent blant kvinner. På den andre siden av skalaen er det 59 prosent av kvinnene som er uenig, mot 51 prosent blant menn.

Det er her ingen systematiske geografiske forskjeller, men det er en like klar samvariasjon på oppgitte svar fra spørsmål om pensjonister er en ressurs eller byrde som i utsagn 5. Blant dem som ser på pensjonister som en byrde, så er alle respondenter under 60 år spesielt overrepresentert.

Utsagn 7 – «Alderspensjonisters innsats i frivillig sektor er av stor nytte»

Et stort flertall setter pris på alderspensjonisters innsats i frivillig sektor, og 85 prosent er enige i utsagnet (figur 14). Kun 2 prosent er uenige, 8 prosent er hverken enig eller uenig, mens 5 prosent ikke vet. Noen flere kvinner er enige enn menn, men forskjellen er langt mindre enn på tidligere utsagn (66 vs. 71 prosent).

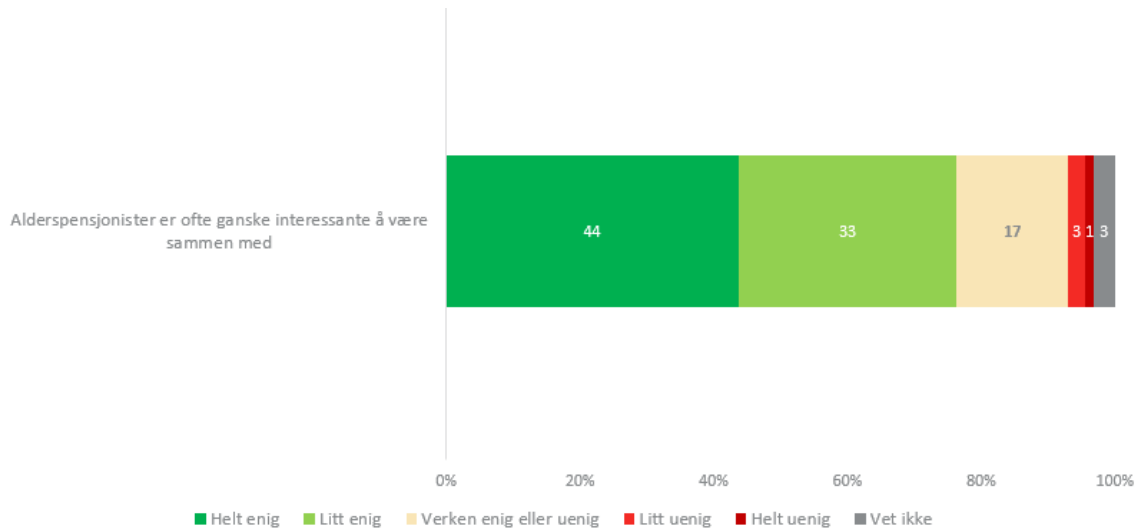

Figur 14: Base: Alle (n= 1500)

Den yngste aldersgruppen utmerker seg her på svaralternativ *hverken enig eller uenig* og *vet ikke*, og har derfor en noe lavere andel enige. Aldersgruppene ellers er generelt like enige, men med en noe større andel enige blant de eldste. Det er ellers ingen forskjeller på landsdel, utdanning eller spørsmål om ressurs/byrde-spørsmålet. På sistnevnte ser vi fremdeles at de som anser pensjonister som en ressurs oftere sier seg enige i utsagnet, men forskjellene er langt mindre enn på andre utsagn.

Utsagn 8 – «Alderspensjonister er ofte ganske interessante å være sammen med»

77 prosent synes alderspensjonister ofte er ganske interessante å være sammen med, og nesten halvparten (44 prosent) sier seg helt enig i utsagnet (figur 14). 4 prosent sier seg litt eller helt uenig, og av disse er nesten samtlige under 50 år. Det er vesentlig flere kvinner som svarer mest positivt på dette utsagnet, og 53 prosent sier seg helt enig. Totalt ligger enigheten for kvinner på 82 prosent og hos menn på 72, så totalt sett er det ikke en stor forskjell. Det er færre i Oslo-området som sier seg enig, og her er det flere som svarer hverken enig eller uenig.

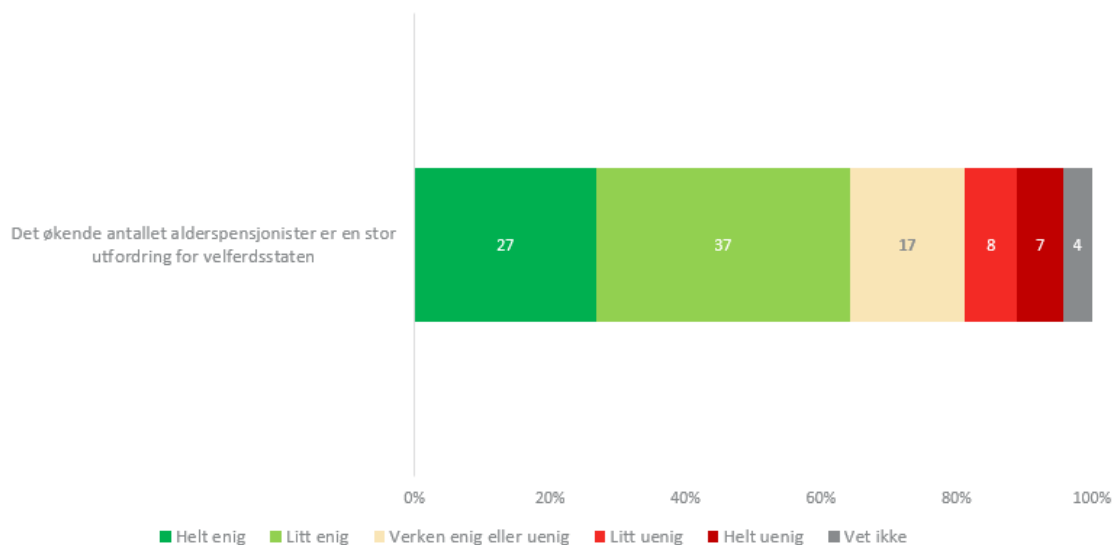

Figur 15: Base: Alle (n=1500)

De aller fleste alderspensjonister er enige i at sine medpensjonister er interessante å være sammen med, og 88 prosent sier seg enig. Blant de som kombinerer jobb og uttak av pensjon så er det vesentlig flere som er uenige (12 prosent). Blant svarene på ressurs/byrdespørsmålet så er det også her en klar korrelasjon mellom svarene. 26 prosent av de som ser på pensjonister som en byrde, er uenige i utsagnet og 89 prosent av de som svarer *svært stor ressurs* er enige i utsagnet. De som svarer *hverken ressurs eller byrde* er likeledes overrepresentert på svaralternativet *hverken enig eller uenig*.

Utsagn 9 – «Det økende antallet alderspensjonister er en stor utfordring for velferdsstaten»

15 prosent er uenig i at det økende antallet alderspensjonister er en stor utfordring for velferdsstaten, mens 64 prosent er enig. 17 prosent svarer hverken/eller og 4 prosent vet ikke (figur 16).

Figur 16: Base: Alle (n= 1500)

Det er her en bemerkelsesverdig enighet på tvers av de vanligste bakgrunnsvariablene. Det er ingen kjønnsforskjeller i svarene, og veldig jevne svar også på tvers av alderskategoriene. Det er en liten forskjell blant de yngste respondentene relativt til resten, og det er at noen færre unge er helt uenig relativt til snittet i befolkningen (4 prosent mot 7 prosent). De yngste er også overrepresentert blant andelen *vet ikke*-svar.

Både enigheten og uenigheten er relativt lik når vi beveger oss videre opp fra den yngste kategorien, noe den er helt til vi når respondentene som er 67-72 år. Her er det et brått fall i andelen som sier seg *helt enig*, fra 32 prosent til 14 prosent. Total andel enig synker fra 69 prosent til 58 prosent i forhold til aldersgruppen 60-66 år. Det samme skjer med andelen som er *helt uenig*. Denne er på 7 prosent i aldersgruppen under (samme andel er 5 prosent for alle respondenter under 50 år), men øker til 12 prosent, og den totale uenigheten er på 23 prosent.

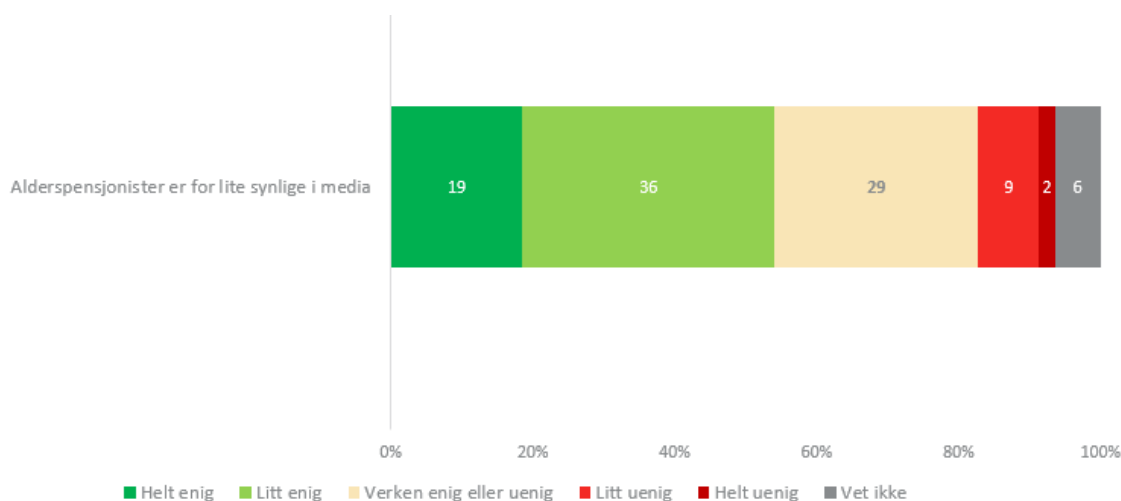
Det virker derfor som at den norske befolkningen har et felles inntrykk av at et økende antall alderspensjonister er en stor utfordring for velferdsstaten, men at denne enigheten synker noe når vi kun ser på de eldste, og at flere eldre har et større problem med å si seg enig i at de er en *utfordring* for velferdsstaten. Andelen blant pensjonistene som sier seg enig er likevel høy, og 55 prosent av denne gruppen sier seg helt eller litt enig. Det samme tallet for yrkesaktive er 66 prosent.

Spørsmålene om pensjonister er en byrde/ressurs og om samfunnets syn på pensjonister er positivt/negativt er svært sterkt korrelert med svar på dette utsagnet, etter samme mønster som tidligere utsagn. Det er også få geografiske forskjeller, men flere i Nord-Norge som er uenige enn snittet (27 vs. 15 prosent).

Det er en stor forskjell på utdanningsbakgrunn ved dette utsagnet, og nesten dobbelt så mange blant respondenter med grunnskole som høyeste fullførte utdanning er uenige enn snittet (27 vs. 15 prosent). I denne gruppen er det også vesentlig færre som er enige i utsagnet (40 prosent vs. 64 prosent), og det er samtidig en større andel *vet ikke*-svar. Svarene endrer seg raskt med økt utdanning. Blant dem med VGS som høyeste utdanning er andelen uenige likt snittet av befolkningen, men med en noe lavere andel enige (59 vs. 64 prosent). Andelen øker til 68 prosent blant dem med 1-3 års høyere utdanning, og toppes seg med 71 prosent hos den høyest utdannede delen av respondentene.

Utsagn 10 – «Alderspensjonister er for lite synlig i media»

Dette utsagnet er relatert til utsagn 2 og har svært like svarandeler (figur 17). Samme andel sier seg enig (55 prosent) og tilnærmet samme andel er uenig (11 prosent). Kjønnsforskjellen er også tilnærmet lik, og 13 prosent av mennene er uenige i at pensjonister er for lite synlig i media, mot 8 prosent av kvinnene. Samme andeler på utsagn 2 var 15 vs. 9 prosent. Det eneste som skiller seg noe ut er at flere menn enn kvinner svarer *hverken enig eller uenig*.

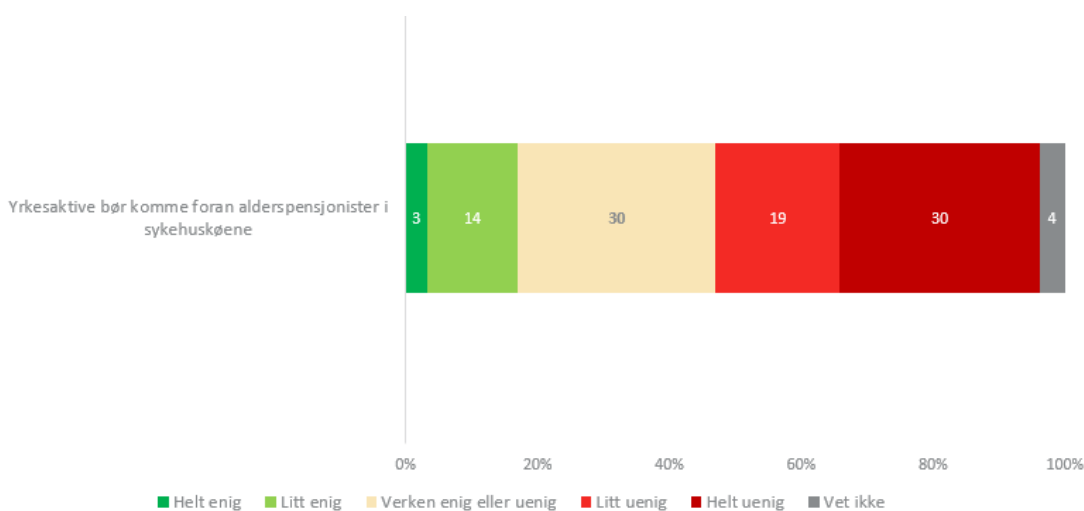

Figur 17: Base: Alle (n= 1500)

Aldersvariablene viser også samme trend som utsagn 2. Det er ingen jevn økning eller senking fra alderskategori til alderskategori, men en klar forskjell når vi ser respondenter over og under 50 år hver for seg. 13 prosent av de under 50 år er uenige, mot 7 prosent av de som er over 50 år. 46 prosent av dem under 50 år er enige, mot 66 prosent av dem over 50 år. Det er ingen andre bakgrunnsvariabler som utmerker seg med oppsiktsvekkende forskjeller.

Utsagn 11 – «Yrkesaktive bør komme foran alderspensjonister i sykehuskøene»

Halvparten av befolkningen er uenige i at yrkesaktive bør komme foran alderspensjonister i sykehuskøene, mens 17 prosent er uenige i dette. 30 prosent er hverken enig eller uenig og 4 prosent svarer *vet ikke* (figur 18).

Figur 18: Base: Alle (n= 1500)

Her er det ingen klare kjønnsforskjeller, men desto klarere aldersforskjeller. 42 prosent av de yngste er uenige i utsagnet, og denne andelen vokser for hver alderskategori inntil den øverste, hvor 67 prosent er uenig. Andelen som er enige i utsagnet er mye mer stabil og går fra 20 prosent til 12 prosent fra yngste til eldste kategori. Her ser vi også at andelen som ikke vet tydeligvis går mot uenighet, og at andelen som enig i utsagnet er mer konstant over alle aldre.

Det er ingen andre bakgrunnsvariabler som utmerker seg.

Oppsummering utsagn

Gjennom disse utsagnene har vi undersøkt befolkningens svar på spesifikke områder som omhandler eldre og alderspensjonister. Det som går igjen er at kvinner har gjennomgående

mer positive vurderinger av eldre, både på spørsmål om hva de kan bidra med og hvorvidt de bør behandles på lik linje med resten av befolkningen. Det som også går igjen er samvariasjonen i alder hvor eldre respondenter svarer mer positivt, og de unge i større grad ikke vet eller har en mer negativ vurdering av eldre. Det er også gjennomgående mer negative vurderinger fra respondenter som er bosatt i Oslo, men kun sporadisk utslag på utdanningsvariabelen. Den klareste av disse er på utsagn om det økende antallet alderspensjonister er en utfordring for velferdsstaten.

Vi ser også de forventede mønstrene når vi krysser utsagnene mot svar på spørsmål om hvorvidt alderspensjonister er en byrde eller ressurs, og de som mener pensjonister er en ressurs har en gjennomgående langt mer positiv vurdering. Krysset mot spørsmål om respondentene mener samfunnet har et positivt eller negativt syn på alderspensjonister, så ser vi at de som antar at samfunnet er negativt innstilt har en mer positiv vurdering av pensjonister og motsatt. Vi ser også her at dette er en overlappende samvariasjon med alder, siden langt flere eldre mener at samfunnet har en negativ vurdering av pensjonister og yngre i større grad mener at samfunnet har en positiv vurdering. Det som er interessant er at det er på noen utsagn er en merkverdig høy andel av unge som mener samfunnet har en positiv vurdering av alderspensjonister samtidig som de selv gir negative vurderinger av pensjonisters rolle, bidrag og holdning til likebehandling.

De mest negative vurderingene kommer i utsagn 11, om yrkesaktive bør komme foran alderspensjonister i helsekøen. Her er det under halvparten som er uenig, og 17 prosent som er enige. Det er også et stort flertall som anser den økende mengden alderspensjonister for å være en stor utfordring for velferdsstaten, men her er befolkningen relativt enig på tvers av alder.

Alt i alt gir likevel befolkningen en gjennomgående positiv vurdering av eldre, og det store flertallet svarer bekreftende på at alderspensjonister er interessante å være sammen med og at pensjoner bør øke prosentvis like mye som ordinære lønninger. Over halvparten mener pensjonister bør være mer synlig i media og samfunnsdebatt. Færre enn 2 av 10 mener alderspensjonister fremstår som selvopptatte og egoistiske, og enda færre mener eldre over 75 år bør miste retten til å kjøre bil.

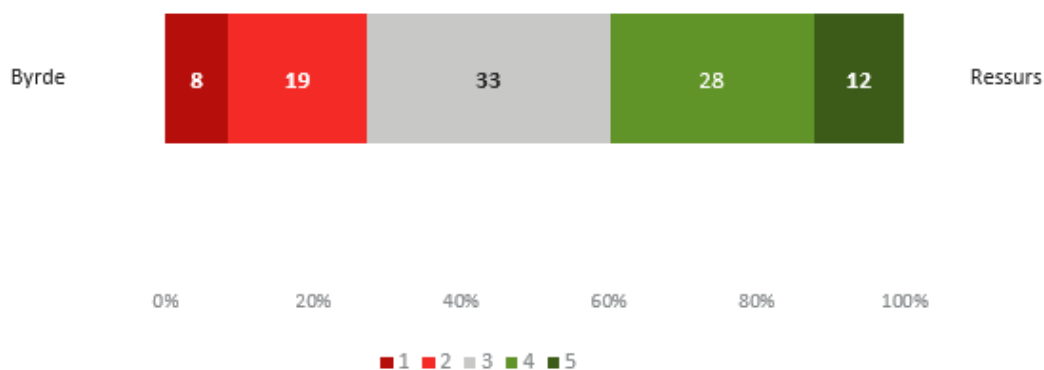
Begrepspar

I tillegg til utsagnsbatteriet, så har vi bedt respondentene ta stilling til en rekke begrepspar som beskriver trekk og egenskaper ved alderspensjonister. Dette er gjort for å få en enda mer spesifikk vurdering av befolkningens holdninger til pensjonister.

I disse vurderingene ser vi gjennomgående de samme utslagene på bakgrunnsvariabler, men sammenhengen er mye svakere. På totalnivå så er det ingen store utslag i noen retning for noen begrepspar, og andelene som svarer 1-5 er stort sett normalfordelte, altså at størst i midten og mindre og symmetriske på hver side.

Byrde – ressurs

Det som skal spesielt noteres her er begrepsparret byrde-ressurs (figur 19). Dette er i praksis det samme spørsmålet som vi har benyttet som bakgrunnsspørsmål og som kan sees i figur 7. Det er absolutt en klar samvariasjon her, men det er noe som utmerker seg. For eksempel så oppgir 14 prosent av de som svarte *Svært stor ressurs* verdi 1 av 1-5 på spørsmålet med begrepspar. I undersøkelsen står det klart at 1 er *byrde*, 5 er *ressurs* og at plassering i midten, altså verdi 3, betyr *både/og*. På motsatt side ser vi at blant de som svarte *svært stor byrde* så har 34 prosent svart verdi 5, altså at alderspensjonister likevel ikke er en byrde, men en ressurs. Denne gruppen som svarte *svært stor byrde* er heller ikke overrepresentert på verdi 1, men svarer dette like ofte som gjennomsnittet. De øvrige verdiene (2-4) samsvarer ganske godt med de tre midterste valgene i det tidligere spørsmålet (*ganske liten byrde, hverken byrde eller ressurs og ganske stor ressurs*).

Figur 19 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Forskjellene her er relativt store, og det kan skyldes flere ting.

Det kan skyldes forvirring med skjemaet, slik at respondenten har oppfattet svaralternativene motsatt av det som var meningen. Dette spørsmålet ble stilt på en annen måte rent teknisk, hvor respondenten fikk se hvert begrepspar med en markør på en linje som var plassert mellom begrepene. Hvis respondenten da har sett «Byrde» som står først på venstresiden, uten å se at det står «Ressurs» på høyresiden av linjen med markør, så er det tenkelig at

noen respondenter har tolket spørsmålet som en måling av *i hvor stor grad* alderspensjonister er en byrde. De som da har ment å avgi et svar som indikerer at pensjonister er en svært stor byrde, kan da ha svart 5.

Gitt at respondenter i Norge leser fra venstre til høyre så er dette en naturlig forklaring på at noen kan ha svart mer positivt enn de mente å gjøre. Dette kan derfor forklare hvorfor en tredjedel av de som først svarte *svært stor byrde* her svarer verdi 5 - ressurs. Det forklarer derimot ikke hvorfor en mindre andel (14 prosent) av de som først svarte *svært stor ressurs* her svarer verdi 1 - byrde.

Vi ser også at blant dem som i begrepsparet oppgir verdi 1, så er det dobbelt så mange kvinner (11 vs. 6 prosent). Kvinner har gjennom undersøkelsen utmerket seg med å være mer positivt innstilt til eldre og de var ikke over- eller underrepresentert på det første spørsmålet om byrde/ressurs.

Selv om svarene ikke er som forventet på dette spørsmålet, så betyr det ikke at det er galt. Respondentene har fått en rekke spørsmål og tatt stilling til spesifikke holdningsspørsmål som angår alderspensjonister. Det er derfor å forvente at noen «endrer mening» før og etter. Det er ikke utenkelig at man svarer mer nyansert på et spørsmål som dette på slutten av en spørreundersøkelse, og vi må også anta at noen har endret oppfatning.

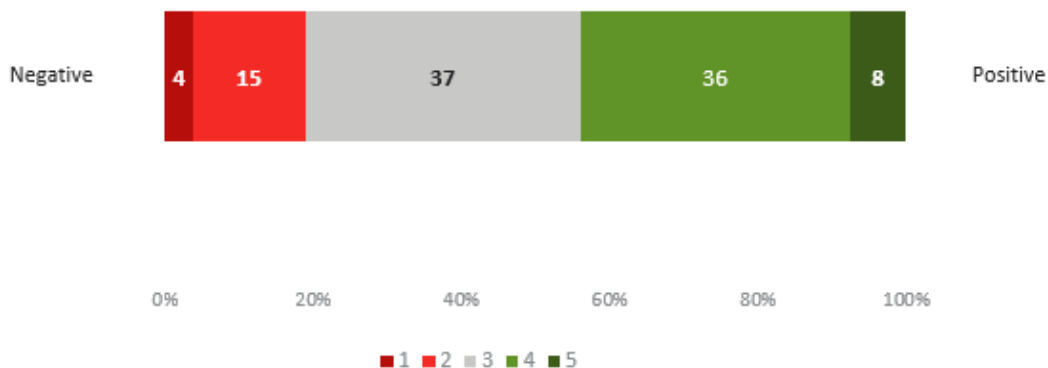
Det skal også nevnes at dette problemet ikke går igjen i de andre begrepsparene, hvor respondentene svarer mer som forventet (bortsett fra kvinnene, som vi kommer tilbake til). Vi ber i alle tilfeller derfor om at resultatene fra dette begrepsparet tolkes med varsomhet.

I det følgende så tolker vi respondenter som svarer enten 1-2 eller 4-5 sammen. Det vil si at hvis 10 prosent oppgir 4 og 10 prosent oppgir 5 på vurdering av alderspensjonister som «selvstendige», så sier vi at 20 prosent ser på eldre som selvstendige.

Negative – positive

42 prosent vurderer alderspensjonister som *positive* og 19 prosent som *negative* (figur 20). Det er flere menn enn kvinner som vurderer alderspensjonister som positive, og forskjellen er relativt stor (47 vs. 41 prosent). Dette er oppsiktsvekkende ut fra tidligere resultater, men vi har ikke målt spesifikke holdninger i andre spørsmål. Det ser derfor ut som at menn vurderer eldre annerledes enn kvinner på spesifikke personlighetstrekk. Dette går igjen i de øvrige begrepsparene. På andre bakgrunnsvariabler ser vi ikke de samme mønstrene som i utsagnsbatteriet. Yngre respondenter vurderer ikke denne beskrivelsen veldig annerledes enn eldre respondenter, selv om noen flere eldre (+66 år) og spesielt pensjonister, vurderer alderspensjonister som noe mer positive enn gjennomsnittet. Spørsmålet om byrde/ressurs

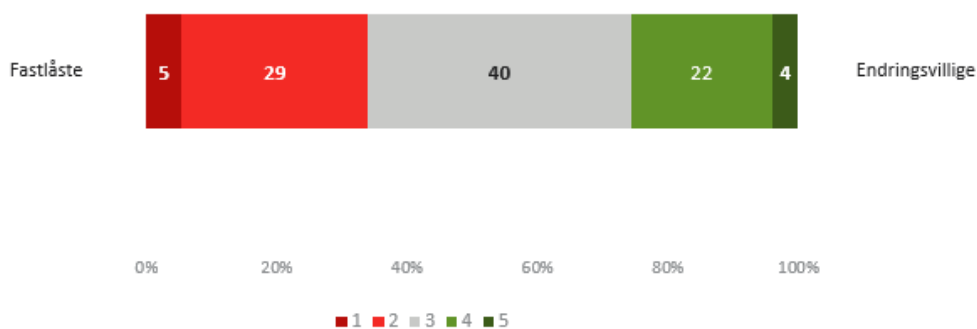
samvarierer her i stor grad med svar 1-5, med unntak av de som svarte *svært stor byrde* hvor en like stor andel svarer verdi 5 som blant dem som svarte *svært stor ressurs* (hvh. 18 og 20 prosent).

Figur 20 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Fastlåst – endringsvillig

26 prosent ser på alderspensjonister som *endringsvillige*, mens 34 prosent vurderer dem som *fastlåste* (figur 21). Det er her ingen signifikante forskjeller på menn og kvinner. De yngste respondentene vurderer alderspensjonister som vesentlig mer fastlåste enn gjennomsnittet, men denne vurderingen gjelder kun aldersgruppen 18-29 år.

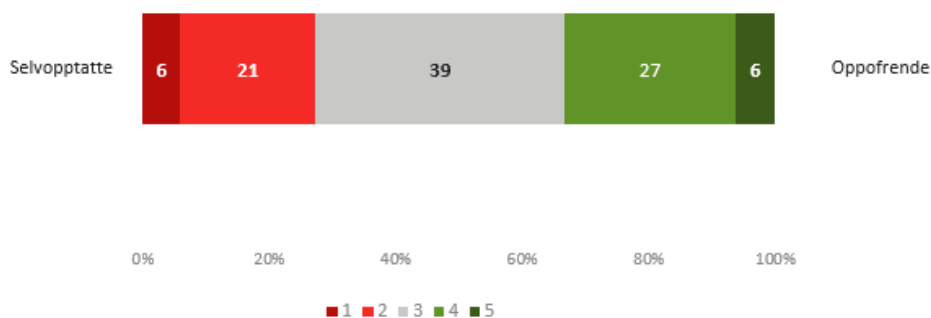

Figur 21 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Vi ser samme mønster når vi bryter ned svarene mot spørsmålet om byrde/ressurs som i tidligere begrepspar, med at ytterpunktene er overrepresentert på verdi 5.

Selvopptatte – oppofrende

33 prosent oppgir at de anser alderspensjonister generelt som *oppofrende*, mens 27 prosent vurderer dem som *selvopptatte* (figur 22). Det er her en svak kjønnsforskjell på verdi 1, som 8 prosent av kvinner mot 4 prosent av menn svarer. Samlet sett på verdi 1-2 så er ikke forskjellene signifikante (29 vs. 25 prosent), så det kan ikke sies å være en kjønnsforskjell i denne vurderingen.

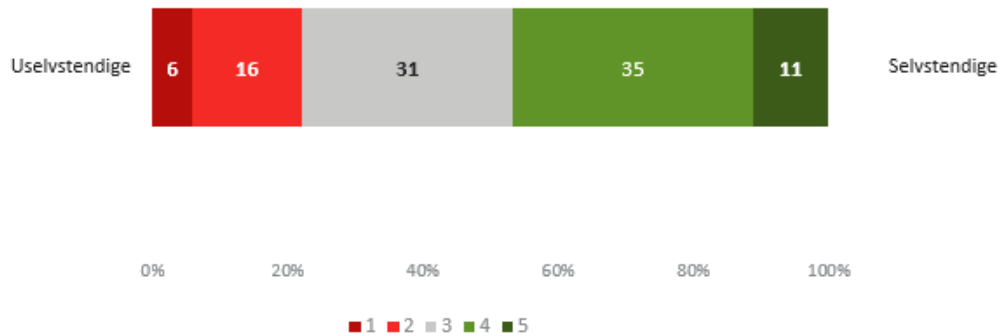
Figur 22 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Vurderingen av dette begrepsparet avslører ingen aldersforskjeller, og den yngste og eldste aldersgruppen svarer tilnærmet likt. Vi ser derimot et utslag på en variabel som tidligere har sammenfalt med aldersvariabelen, og det er vurderingen av når man er eldre. De som oppgir yngre aldersgrense (før 50 år) for når man kalles eldre vurderer alderspensjonister som mer oppofrende enn andre (42 prosent). De som anser en person for å være eldre når vedkommende er 60-64 år har markant sjeldnere en vurdering av alderspensjonister som oppofrende (30 prosent, n=351). Dette trekkes frem her, fordi på tidligere spørsmål så har denne variabelen sammenfalt med forskjeller i aldersgrupper, siden vurdering av når man er eldre stiger jevnt med respondentens alder.

Respondenter som har et nært forhold til alderspensjonister både i og utenfor familien vurderer også alderspensjonister som mer oppofrende enn gjennomsnittet (53 prosent).

Selvstendige – uselvstendige

46 prosent vurderer alderspensjonister som *selvstendige*, mens 22 prosent vurderer dem som *uselvstendige*. Her er det klare kjønnsforskjeller (figur 23). 18 prosent av menn vurderer dem som uselvstendige, mot 27 prosent av kvinner. På motsatt side, så vurderer 49 prosent av menn pensjonister som selvstendige, mot 44 prosent av kvinner.

Figur 23 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

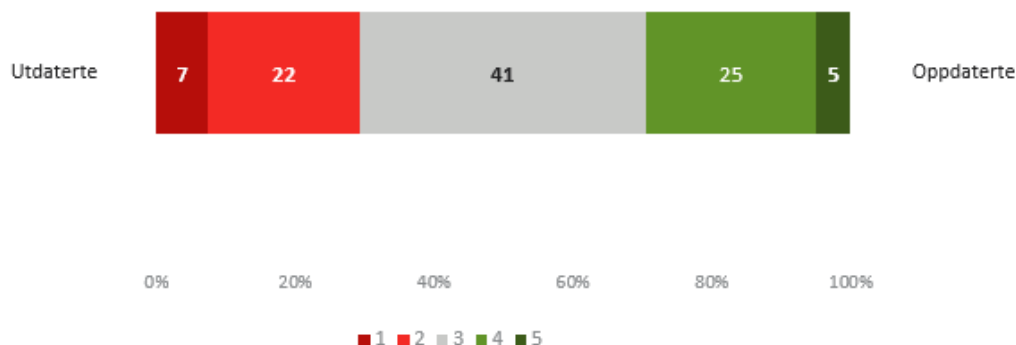
Aldersforskjellene er også svært tydelige i denne vurderingen, og har et klart skille i befolkningen over og under 50 år. 60 prosent av respondentene over 50 år svarer verdi 4-5, mot 38 prosent blant de under 50 år. Svarene på verdi 1-2, altså en vurdering av pensjonister som uselvstendige, inneholder 18 prosent av de under 50 år og 25 prosent av de over 50 år.

De som oppgir at pensjonister er en svært stor ressurs svarer oftere både 1 og 5 enn gjennomsnittet. 10 prosent av disse svarer verdi 1 (6 prosent i gjennomsnitt) og 28 prosent oppgir verdi 5 (11 prosent i gjennomsnitt).

Utdaterte – Oppdaterte

30 prosent vurderer alderspensjonister som *oppdaterte*, og 29 prosent *utdaterte* (figur 24). Her ser vi ingen kjønnsforskjeller, men igjen en svært stor aldersforskjell som slår inn over og under 50 år. 37 prosent av respondentene under 50 år vurderer pensjonister som utdaterte, mot 18 prosent av de over 50. De samme tallene for *oppdaterte* er henholdsvis 38 og 60

prosent.

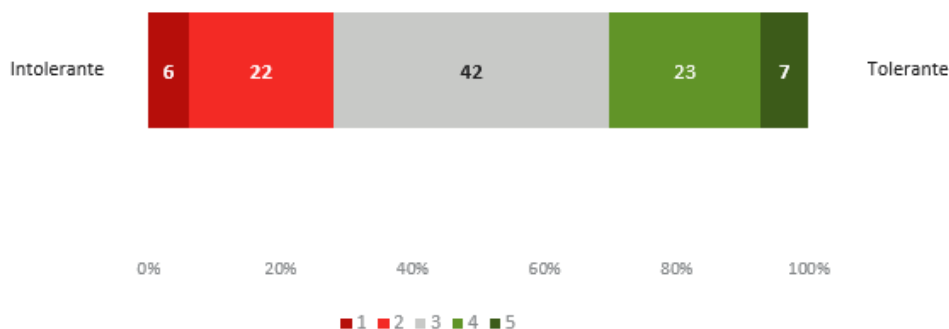

Figur 24 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Vurderingene har også samme mønster når de brytes ned på ressurs/byrde, og igjen svarer de som oppgir at alderspensjonister er en svært stor byrde oftere verdi 5 enn gjennomsnittet.

Intolerante – tolerante

Ca. like mange av respondentene vurderer alderspensjonister som tolerante og intolerante (henholdsvis 30 og 28 prosent) (figur 25). Det er også her noen flere kvinner i ytterpunktet på vurdering som intolerant (verdi 1), men kjønnsforskjellene er over det hele ikke-eksisterende.

Figur 25 Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Base: Alle (n= 1500)

Det er heller ikke en veldig stor alderforskjell, og 36 prosent av de yngste vurderer pensjonister som intolerante. Denne andelen er ganske lik inntil de to eldste aldersgruppene (60+ år), hvor vurderingene svinger og henholdsvis 16 prosent og 23 prosent (60-66 år og 67-72 år) vurderer alderspensjonister som intolerante. Pensjonister selv vurderer også seg selv som mer tolerante enn gjennomsnittet gjør (42 prosent).

På dette spørsmålet følger vurderingene svarene fra ressurs/byrde-spørsmålet i en klar retning, og de som svarer *svært stor byrde* oppgir oftere verdi 1, *litt stor byrde* oppgir oftere verdi 2, osv.

Vedlegg

Vedlegg 1: Om tabellverket

Vedlegg 2: Spørreskjema

Vedlegg 1: Om tabellverket

Tabellverk

I tabellverket finnes svarfordelingen på samtlige spørsmål i den rekkefølge spørsmålene er stilt. Hver tabell viser svarfordelingen totalt og brutt ned på undergrupper. Over kolonnene i hver tabell vises netto antall intervju som er gjennomført totalt og innen de ulike undergruppene.

Tallene i cellene i tabellverket er prosentandeler. Trekantene markerer signifikant forskjell fra gjennomsnittet/totalen. Sort trekant betyr at andelen er signifikant høyere enn totalen, mens hvit trekant betyr at andelen er signifikant lavere enn totalen. Testen har et 95 prosent signifikansnivå. Til grunn ligger kji-kvadrattesting som forutsetter enkle, tilfeldige utvalg. At et resultat er signifikant betyr at det er 95 prosent sannsynlighet for at dataene ikke er produsert med en tilfeldighet dersom vi antar at nullhypotesen om «ingen forskjell» er sann. Siden en signifikanstest antar dette om nullhypotesen, så betyr det dermed ikke at resultatet kan tolkes direkte som «95 prosent sannsynlig at dette stemmer». Der det er betydelige forskjeller mellom undergrupper er dette kommentert i teksten.

Feilmarginer

Utvalgsundersøkelser er alltid beheftet med feilmarginer. Feilmarginen varierer med antall intervjuer og svarfordelingen på de enkelte spørsmålene. Som en hovedregel må resultatene på totalnivå tolkes innenfor feilmarginer på +/- 1,2 - 2,8 prosentpoeng. Feilmarginer for resultater brutt ned på undergrupper er noe større. Tabellen nedenfor angir tilnærmede anslag for feilmarginene ved ulike resultater. Mer eksakte anslag krever omfattende spesialberegninger i hvert enkelt tilfelle – noe som ikke kan fremstilles i tabellform. De eksakte feilmarginene kan være både større og mindre enn dem som er angitt i tabellen. De tabulerte verdiene vil som regel gi en god indikasjon på pålitelighetsnivået til de enkelte resultatene.

Tabell 2 - Feilmarginer

Antall observasjoner	Prosentresultat							
	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	40/60	50/50
20	8.6	12.0	14.2	16.0	17.4	18.3	19.6	20.0
50	6.2	8.5	10.1	11.3	12.2	13.0	13.9	14.1
75	5.0	6.9	8.2	9.2	10.0	10.6	11.3	11.5
100	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
150	3.6	4.9	5.8	6.5	7.1	7.5	8.0	8.2
200	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
250	2.8	3.8	4.5	5.1	5.5	5.8	6.2	6.3
300	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
400	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
500	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
600	1.8	2.5	2.9	3.3	3.5	3.7	4.0	4.1
700	1.6	2.3	2.7	3.0	3.3	3.5	3.7	3.8
800	1.5	2.1	2.5	2.8	3.1	3.2	3.5	3.5
900	1.5	2.0	2.4	2.7	2.9	3.1	3.3	3.3
1000	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.2
1200	1.2	1.7	2.0	2.3	2.5	2.6	2.8	2.8

Eksempel på tolkning av feilmarginer og signifikanstesting

Man har stilt et spørsmål med to svaralternativer: “Ja” og “Nei”. I tabellen under finner vi at 20 prosent har svart “Ja” på spørsmålet, mens 80 prosent har svart “Nei”. Er undersøkelsen basert på et utvalg på 1000 intervju, som denne, vil feilmarginen i dette tilfellet være +/- 2.5 prosentpoeng. I praksis vil dette si at den reelle “Ja”-andelen i populasjonen sannsynligvis vil ligge et sted mellom 17.5 prosent og 22.5 prosent.

	Total	Menn	Kvinner
Antall intervju	1000	490	510
Ja	20	15	25 ▲
Nei	80	85 ▲	75
Sum	100	100	100

I tillegg ser vi at 25 prosent av kvinnene har svart «Ja», mens det tilsvarende tallet for menn er 15 prosent. Den sorte pilen ved 25 prosent «Ja» for kvinner betyr at forskjellen i svargivning mellom kvinner og totalen (og dermed menn) er signifikant. Resultatet kan leses som at kvinner *i større grad enn gjennomsnittet* svarer «Ja» på det stille spørsmålet.

Vedlegg 2: Spørreskjema

Om alderdom generelt

Q1

Hva er din alder?

Q2

Hvor bor du?

Q3

Hva er din utdanning?

Q4

Er du yrkesaktiv, uførepensjonist eller alderspensjonist?

SA

- 1 Yrkesaktiv
- 2 Kombinerer jobb og uttak av alderspensjon
- 3 Alderspensjonist
- 4 Uførepensjonist

IF (Q4 IS «2» OR «3») -> SKIP TO Q6

Q5

Ser du frem til å bli alderspensjonist?

SA

- 1 I svært stor grad
- 2 Til en viss grad
- 3 Både/og
- 4 I litt liten grad
- 5 I svært liten grad
- 6 Vet ikke

IF (Q4 IS «1» OR «4») -> SKIP TO Q7

Q6

Før du ble alderspensjonist, så du fram til å bli alderspensjonist?

SA

- 1 I svært stor grad
- 2 Til en viss grad
- 3 Både/og
- 4 I litt liten grad
- 5 I svært liten grad
- 6 Vet ikke

Q7

Ved hvilken alder vil du anslå at du regner mennesker som «eldre»?

SA

DROPDOWN MENU, SAME AS AGE BUT RESTRICTED TO 35-99

Q8

Ved hvilken alder vil du anslå at samfunnet regner et menneske som «eldre»?

SA

DROPDOWN MENU, SAME AS AGE BUT RESTRICTED TO 35-99

Q9

Hvor gammel skulle du ønske at du var?

SA

1 Mye eldre

2 Litt eldre

3 Jeg er fornøyd med min alder

4 Litt yngre

5 Mye yngre

6 Vet ikke/**vil ikke svare**

Om eldre som gruppe

Q10

I det store og hele, opplever du at det norske samfunnet har et positivt eller negativt syn på alderspensjonister?

SA

1 Svært positivt syn

2 Litt positivt syn

3 Verken positivt eller negativt

4 Litt negativt syn

5 Svært negativt syn

6 Vet ikke

Q11

I det store og hele, mener du at alderspensjonister er en ressurs eller byrde for samfunnet?

SA

1 Veldig stor ressurs

2 Ganske stor ressurs

3 Verken ressurs eller byrde

4 Ganske liten byrde

5 Svært stor byrde

6 Vet ikke

Q12

Her vil vi be deg ta stilling til en rekke utsagn om eldre og samfunnet.

SA

Grid:

row:

Helt enig

Litt enig
Verken enig eller uenig
Litt uenig
Helt uenig
Vet ikke

col:

Personer over 75 år bør miste retten til å kjøre bil.
Det burde være flere alderspensjonister i kommunestyre og fylkesting og på Stortinget.
Diskriminering av alderspensjonister er ganske vanlig i Norge.
Det er for få alderspensjonister med i samfunnsdebatten.
Alderspensjonene bør hvert år øke prosentvis like mye som yrkesaktives lønninger.
Alderspensjonister fremstår ofte som selvopptatte og egoistiske.

Q13

Her vil vi be deg ta stilling til en rekke utsagn om eldre og samfunnet.

Grid:

SA

row:

Helt enig
Litt enig
Verken enig eller uenig
Litt uenig
Helt uenig
Vet ikke

col:

Yrkesaktive bør komme foran alderspensjonister i sykehuskøene.
Alderspensjonisters innsats i frivillig sektor er av stor nytte.
Alderspensjonister er ofte ganske interessante å være sammen med.
Alderspensjonister er for lite synlige i media.
Det økende antallet alderspensjonister er en trussel mot velferdsstaten.

Q14

Hvordan vil du vurdere de følgende beskrivelsene av alderspensjonister? Skala fra 1-5, enten markør eller punkter.

Info: Vi vil her at du plasserer markøren på skalaen mellom de to ytterpunktene. En plassering i midten betyr «både/og».

- 1 Positive – negative
- 2 Endringsvillige – fastlåste
- 3 Oppofrende – selvopptatte
- 4 Ressurs – byrde
- 5 Selvstendige – uselvstendige
- 6 Oppdaterte – utdaterte
- 7 Tolerante – intolerante

Q15

Hvor mange alderspensjonister kjenner du utenfor din familie?

OPEN

Q16

Har du et nært forhold til noen alderspensjonister?

SA

- 1 Ja, men kun i familien
- 2 Ja, men kun utenfor familien
- 3 Ja, både i og utenfor familien
- 4 Nei